

„მოგზაური“ წელიწადში ღირს 5 მან. ნახევარ წლით 3 მ. ცალკე ნომერი 10 კ. აღრესი: თფლისი, ნიკოლოზ ქ. № 44.

მოგზაური

რედაქციის მისამართი: თფლისი, ნიკოლოზ ქ. № 44. 10 საათ. უზადღის 1 საათამდე, და საღამოს: 6 სათ. 7 საათამდე.

ყოველკვირეული ჟურნალი

№ 27.

გვირა, 24 ივლისი 1905 წლისა.

№ 27.

რედაქციისაგან: ვისაც ხვედრი ფული ჰქონდა, შეძლებს ნომერიდან რედაქცია გასეთის გზაზე წაიღოს.

შინაარსი: ურთიერთობა განწავდა.—ერობა, ნ.—ვისი, სხვადასხვა ამბები.—რუსეთის ქრონიკა.—სტოვების ქრონიკა.—ფელეტონის წაგები, უშნაკისა.—ნაციონალური დღესასწაულები ბელგიაში.ი.გ.—ასე ჩვენ წაგავთ, კ. ანდ—შვილისა.—რედაქციისაგან.—ბურჯუა და პრეტორი.—დედაკაცი და მისი გონივრული მდგომარეობა, ცეტკინისი.—საოცარი დადგენილება, დიმიტრი დუმბაძისა.

ურთიერთობა განწავდა!

იყო დრო, დრო ნეტარსენებულო, როდესაც ჩვენს «ღუთისმშობლის ხვედრ საქართველოში» მამა-პაპური სიღარბისღე, ქეფი, დროს ტარება და „მრავალ ჟამიერი“ მეფობდა. იყო ასეთი დრო და მის შემდეგ დიდი ხანი არ გასულა. ამ „კეთილ ძველ დროში“ ჩვენი «ტურფა საყვარელ სამშობლოს» გონებრივ და ხნობრივ დადებას და სიამაყეს შეადგენდნ «ბურჯნი საქართველოსანი», განათლებული, უმაღლეს სწავლა დამთავრებული ხუთიოდე ინტელიგენტის ჯგუფი, რომელსაც თავი ღმერთებათ მოქონდათ და სრულიად დარწმუნებულნი იყვნენ, რომ თვინიერ მათი «მოღვაწეობისა» მთელი ქვეყანა—საქართველო დაიღუპებოდა და მამა პაპური ადათი და კეთილშობილობა გაქრებოდა, ვითარცა შარშანდელი თოვლი. კარგი დრო იყო ეს დრო: ღმერთები ოლიმპზე ფუფუნებას და მკონარეობას მისცემოდნ, „საზოგადოება“ კი (საზოგადოებათ მაშინ მხოლოდ თავად-აზნაურობა მიაჩნდათ) ქვემოდან შეჰყურებდა სასოებათ და გუნდრუკს უკმევდა მათ. საქართველოს გაუმარჯოსო», გაისმოდა ყველგან და ასეთი ძახილი უშინაარსო, უგუნური, ტლანქი და ცინიკური, დიდ საქმეთ და გმირობათ მიაჩნდა მაშინდელ მოღვაწეებს. ყველანი კმაყოფილი იყვნენ მაშინ და არავითარი მოძრაობა არ აწყვედა ქაობსავით გაჩერებულ ცხოვრებას. ასეთი იყო ეს დრო მაშინდელ „საზოგადოებისათვის“.

ამავე დროს, ამავე „ტურფა სამშობლოში“ ზემოხსენებულ „საზოგადოებას“ გარდა სცხოვრობდა ნამდვილი ხალხი—ქალაქის მუშები (რომელთა რიცხვი მაშინ, რასაკვირველია ახლანდელზე გაცილებით მცირე იყო) და გლეხკაცობა. მართლნი საქართველოსა, ოლიმპის ღმერთები არავითარ ყურადღებას არ აქცევდნ ამათ, ანუ უკეთ რომ ვთქვათ იმდენათ აინტერესებდათ მათი არსებობა, რამდენათაც სოფლის დედაკაცს მეწველ ფურის არსებობა აინტერესებს. მუშა ხალხი კი, „მოღვაწეებისა მიერ ათვალწუნებული და უყურადღებო დატოვებული, გონებრივათაც და ქონებრივათაც

სილატაკეში ჩავარდნილიყო. არც ერთი ცხოველი სიტყვა, არც ერთი ნათელი აზრი მათ დუხჭირ მდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ არსათ არ მოისმოდა და არსათ არ მოსჩანდა. ყოველგვარ სულიერ მოთხოვნილებას მოკლებულნი იყვნენ ესენი და მათი ცხოვრება გაჩნდებულთღვის, ზეთივით დამდგარ ზედაპირს მოგაგონებდა.

ერთა მხრით უძრავი ქაობი, მეორე მხრით მიძინებული ზღვა—ასეთი იყო იმ დროს საზოგადოებრივი ცხოვრების სახე. დრო გამოშვებით თუ მოიქროლებდა სუსტი გამამანევებელი ნიავი რომელიმე ახალგაზრდა, გულწრფელი მოღვაწის სახით, —ეს ნიავი მხოლოდ ქაობის ზედა პირს შეანძრევდა ხოლმე და უფრო აშკარა და საგრძნობელი ხდებოდა მაშინ ქაობის სიღრმეში მომწყვდებული სიმყარე. ადამიანი მეტის მეტი ოპტიმისტი უნდა ყოფილიყო, რომ მაშინდელ დროის შემხედვარეს ახლო მომავლისთვის რაიმე სანუგეშო ეწინასწარმეტყველებია. მარა საქმე სულ სხვაფერ დატრიალდა.

საქართველოში ფეხი მოიკიდა ახალგაზრდების ერთმა თავგანწირულმა ჯგუფმა, რომელიც მთელი თავისი ახალგაზრდული ენერჯით და ღრდა რწმენით შეუდგა საქმეს და მუშაობა გაჩაღდა. ეს ჯგუფი „მესამე დასის“ სახელით მონაოლეს და როგორცვიცთ ამ სახელს დღემდისაც უწოდებენ მას ჩვენს „პრესაში“. არ გასულა სულ ცოტა ხანი, ამ მესამე დასის დაარსების შემდეგ, რომ მიძინებული, თათქო მკვდარი ცხოვრება შეინძრაო. გაჩნდა ომი, ომი დაუნდობელი ძველი დროის დამცველთა და მესამე დასს შორის. უწინარეს ყოვლისა ახალგაზრდა მებრძოლნი ძველი კერპების დამსხვრევას შეუდგნ—ქაობის ამოშრობას მაყვეს ხელი: შეუდგნ ბურჯების ფიზიონომიის გამოკვევს, გამოაშკარავეს მათი „მოღვაწეობის ნამდვილი ხასიათი, ერთის სიტყვით ყოველი მხრით გაუთხარეს არხი ძველ ქაობს და ჩაირცხა საუკუნოებით თავმოყრილი სიბინძურე. ამავე დრო იგივე მესამე დასი არ იფიწყებდა ხალხისნამდვილ ინტერესებს და პირველმა მან შეიღანა ნათელი სხივი მის ბნელ ცხოვრებაში. მძინარე ზღვამაც გაიღვაძა, აღელდა და მშრომელმა ხალხმა, მალე იცნო თავისი ნამდვილი მეგობარი. თან და თან მრავლდებოდა ახალი მოძღვრების მიმდევართა რიცხვი და მუშა ხალხის ინტერესების დამცველთა დროშის ქვეშ უფრო და უფრო მეტი ჩაგრული იყრიდა თავს.

თუმცა ძველი კერპები დაიმსხვრა, მარა მათი ალაგი სავაკანსიოთ არ დარჩენილა. გამოჩნდნ მათი პირდაპირი მემკვიდრეები—ახალგაზრდა ბურჯუა-ნაციონალისტები, რომელთაც თანამედროვე ხულიგინების როლი იკისრეს და ერთი ერის მეორე ერზე წასიინებას და მისევეს მაყვეს ხელი. ერზე და ეროვნებაზე ყვირილმა ყურები გამოუყრუა ყველას. მათ ნებსათი თუ თუ უნებლიეთ, „ველიჩკიცებს“ და სხვა ასეთ „მოღვაწეებს“ მიბაძეს და ხალხს ყველაფერ უბედურებას ნაციონალურ ინ-

ტერესების წინააღმდეგობაზე ამყარებდენ. ამათ მხოლოდ ჩვენ თავად-აზნაურობაში და ბურჟუა-ინტელეგენტებში იშოვეს ვასა ვალი, მუშა ხალხი კი მუდამ შორს, გაუზომელ მანძილზე იყო მათგან. რატომ? იმიტომ რომ იგინი გონებით ბრმები იყვნენ, ხალხის ნამდვილ, ძირითად ინტერესებს ვერ ამჩნევდენ. ნაციონალურ შეღავათების მოთხოვნით და გახორციელებით ფიქრობდენ ხალხის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებას. ამათაც არა ერთხელ იგემეს ეგრეთ წოდებული მესამე დასვლების იერიში, რომლის ძალას, რა თქმა უნდა, ვერასოდეს ვერ უძლებდენ იგინი.

ცხოვრება შეიცვალა. ვეებერთელა რუსეთის მიღუნებული მაჯის ცემა აჩქარდა. ქვეყანა გამოფხიზლდა და ახლო-მომავალი თავისუფლების წითელი სხივით შეიღებდა. არეულობა, მოედო მთელ რუსეთს და ჩვენმა კავკასიამაც მედგრათ გაიწია წინ უკეთესი მომავლისაკენ. პროტესტანტების რაზმში პირველი ალაგი, რასაკვირველია, პროლეტარიატმა დაიკავა და მისი პარტია ყველაზე უფრო მძლავრი და შეურყეველი შეიქნა სულიერათ. ქალაქის მუშა ხალხი და სოფლის გლეხობაც, როგორც მოსალოდნელი იყო, მუშათა ინტერესების დამცველებს შეუერთდენ და აი, სწორეთ აქ დაიწყო ის, რაც მოსალოდნელი იყო.

ჩვენმა ბურჟუა-ნაციონალისტებმა დაინახეს რომ მომქმედი ძალა, მუშა ხალხი სხვა მხარეზეა; მიხედნ, რომ მათ დაუგვანებიათ, შეხედეს აზვირთებულ ცხოვრებას, და როგორც კრილოვის კულამელას მწიფე ყურძნის დანახვაზე—ისე მსუნაგათ გაუბრწყინდათ თვალები და „პირს ნდომის ნერწყვი მოადგათ“. მარა გვიან და იყო: ხალხმა გააწრო მათ ცხოვრებაში და იგინი ხალხის მაჩანჩალა და დარჩენ. არც აქ გაუტყდათ გული ჩვენ ბურჟუა-ნაციონალისტებს. მათ წამს იცვალეს ფერი: დაიწყეს მუშა ხალხზე ლაპარაკი, დასწერეს ერთი ორი მოწოდების წერილი ქართველ მუშათადმი, ერთი სიტყვით თავიანთი თავი დემოკრატებით გამოაცხადეს; ამითაც არ დაკმაყოფილდენ და ზოგიერთი მათგანი სოციალიზმის მომხრეება გახდენ და თავის უმაჯრეს ლოზუნგათ საქართველოს ავტონომიე აღიარეს...

აი მოკლეთ ჩვენი ფედერალისტ-ავტონომისტების ჯგუფის ევოლიუციის ისტორია. ჩვენ დავანახეთ, რომ იგინი საქართველოს ძველი ბურჯების პირდაპირი შთამომავალნი ყოფილან. მათ თავისი პირდაპირი, ბურჟუაზიული ინტერესები ფსევდო-დემოკრატიულ ქერქში გახვიეს, რომ ასეთი ოინით მეტი მომხრე გადაიყვანონ თავისკენ. იქნებ იგინი გულწრფელად თვლიდენ თავის თავს მშრომელი ხალხის ნამდვილი ინტერესების დამცველათ! იქნებ მართლა სურთ და სწამთ იმათ სოციალიზმი? ამ უკანასკნელ კითხვაზე უკვე დაიბეჭდა წერილი ჩვენ ჟურნალში (იხ. „მოგზ.“ № 26, წერილი ბ. სან—დონისა) იმ წერილში აშკარათ გამოიჩვენა, რა ნაირათ და რა საშვალებით ფიქრობენ ჩვენი ფედერალისტები სოციალიზმის გახორციელებას. *)

ასეა თუ ისე, რას ნიშნავს მათი ფეხმოკლე დე-

*) აზირებული სოციალიზმი ყოფილ მათი სოციალიზმი! მათ უნდათ ხალხის გამდიდრებით (sic!) დაამყარონ სოციალიზმი! არ გავციუნათ, მკითხველო? მარა აქ სასაცილო რა არის? განა ტყუილს ამბობენ ბატონი ფედერალისტები? მშვენიერი საშვალეა. თუ ყველა მუშები მდიდრები და კაპიტალისტები გახდებიან, იმას რაღა სჯობია? აი მაშინ უნდა ნახო სერი! თითოეულ მუშას თავისი ქარხანა აქვს, მანქანები შეუსვენებლათ ტრიალებენ... მაგრამ ვინდა იმუშაოს ამ ქარხნებში? ალბათ, თითონ ფედერალისტები იკისრებენ ამ საქმელს საქმეს, რათა თავიანთი სოციალიზმი არ გაუბათილდესთ, ან და ახლანდელ ბურჟუა კაპიტალისტებს ჩააბამენ საქმეში შურის საძიებლათ.

მოკრატობა, მუშა ხალხის მოწოდება და ავტონომიისაკენ ლტოლვილება დიდი ხანია გაიგო ხალხმა. მუშა ხალხის არის ის დროც, როდესაც ცრუ დემოკრატული ქერქი ანახდელათ შემოეკლებათ და ნაქუტიდან ტიპიური ბურჟუა-ნაციონალისტები გამოგორდებიან, სწორეთ ისეთნი, როგორც არიან შთამომავლობით. გადაივლის თუ არა ეს დემოკრატობის სეზონი, მოისპობა თუ არა ბიუროკრატიული თვითმპყრობელობა—ჩვენი ნაციონალისტები და ერთი იმათ მაგვარი პარტია, რომელმაც დღეს ხელი გაუწოდა მათ და თავის ფრთას ქვეშ შეისვა, როგორც კრუხი შეისვამს წიწილებს—ერთბაშათ განცვიფრთებიან, გაკვირვებით დაუწყებენ ცქერას ერთმანერთს და მწარე საყვედურის კილოთი წარმოსთქვამენ: ბიჭოს! გამარჯვება შენი... მართალი ყოფილა ანდაზა. „არა შეგდა მწყერი ხესა—არა იყო გვარიმისიო“ და ხმა-გაკმენდილი ჰკრავენ თავს ბურჟუაზიის და ისევ ბურჟუა-ნაციონალისტების ბანაკში. ჩვენს ფედერალისტებს ძალიან უხარიათ როცა მათ დემოკრატებს უწოდებენ; მაგრამ ვაი თქვენი ბრალი, თუ მათი საიდუმლო გამოაქვდავინეთ და ქვეყანას ცალ-ცალკე დაანახვეთ მათი ნილაბი და მათი ნამდვილი სახე. მაშინ მათ ბრახს და რისხვას საზღვარი არა აქვს. როგორ თუ ჩვენ გვაგინებთ? როგორ თუ გვლანძღავთ? იცით ვინა ხართ თვენ? თქვენ უზრდელები, სალახანები ხართო, მოგვდგებიან გაფითრებული ავტონომისტები—სწორეთ ისე, როგორც გენერალ ოტავტონომიი „ივერია“ მოგვდგა 122 ნომერში. დიან, გავინებთ ბატონებო! თუ გნებავთ გლანძღავთ კიდევ, „ბატ. ივერია“! გავინებთ და გლანძღავთ, რადგან თქვენ და თქვენისთანებს ნებსითი თუ უნებლოეთ გინდათ ძირი გაუთხაროთ ხალხის მომავალს. თქვენ თქვენი ცრუ დემოკრატობით გსურთ გზე-კვალი აუბნითო ხალხს და ჩვენ კი ვერ მოვითმენთ ამას. ვერ მოვითმენთ, რადგანაც არ გვინდა, რომ ნამდვილი კლასობრივი ინტერესების შეგნება დაუბნელდეს ხალხს და თქვენ მიერ წამონასროლ ცრუ ლოზუნგის ანკესზე ერთი რა ირის, ერთი კაციც წამოვეგოს. იქნებ, აქაც გვისაყვედუროთ: არ შეიძლება ამ დასვლებმა კლასთა ბრძოლის გაზეპირებულ ფრაზებით არ დაიწყონ ყოყოჩობაო! დიდ ბოდიშს ვიხდით თქვენს წინაშე, რომ ჩვენ ჩვენი პრინციპები როგორც გეტყობათ, გვაქვს და ამ პრინციპებს ვერ ავსკვებთ; თქვენ კი უპრინციპობა გირჩევნიათ და ღმერთმა ხელი მოგიმართოსთ! ხოლო, რომელი სჯობია: პრინციპიანობა თუ უპრინციპობა—„ამაზე პასუხს ჩვენ აღარ მოგვცემთ“, დეე, მკითხველმა გასაჯოს...

მომავალი ერობა.

როგორც წინა წერილში ვთქვით, ჩვენთვის წარმოუდგენელია რაიმე შედეგის მიღწევა დღეს ისეთი კერძო რეფორმებით როგორც არის თუნდ ერობას შემოღება. დღეს რეფორმები კი არ არის საქირო და ხალხის მიზანი, არამედ ერთი, მაგრამ ძირითადი რეფორმა—ხალხის ცხოვრების განთავისუფლება და მთელი სისტემის შეცვლა, უწყველათ ხალხისავე ინიციატივით და მეოხებით. რამდენათ ამას უარყოფს რომელიმე რეფორმა ანუ რეფორმატორი, იმდენათ დაშორებულია იგი მიზანს. ასეთია ჩვენი აზრით მომავალი ერობის საქმეც, ასეთია, რადგან როგორც მისი შემუშავების საქმე ის მომავალი წესდება წოდებრივი და ქონებრივი ცენზის ნიადაგზე არის დამყარებული. ამას არაფერს უშველის არც ზოგიერთ „რადიკალთა“ მიერ განზრახული განათლების

ცენზის შეტანა, ხოლო კიდევ უფრო დააშორებს ხალხს და ცხოვრებას ის საზომი, რომელსაც რუსული ანუ, უკეთ ვთქვათ, სახელმწიფო ენის ცოდნის მოთხოვნას შეიტანს საქმეში და რომელიც განზრახული აქვთ მოხსენების შემდგენელ (იხ. „მოხსენება“ გვ. 18). დღევანდელი მოძრაობის დევნია „ძმობა-ერთობა-თანასწორობა“, რომელიც უნდა დაამყაროს თავისუფლებამ, მაგრამ სულ უმცირესი რომ ავიღოთ **თანასწორობა** მაინც უნდა მოყვეს მას. მომავალი ერობა კი ამასაც არ გვიქადის, რადგან დღეს წოდებრივ ნიადაგზე იწყება მუშაობა მის განსახორციელებლათ, ხოლო ცენზი აუცილებელ პირობით არის ჩილებული მომავლისათვის და ამ გზას არ უღალატებენ არც საგუბერნიო და არც სამაზრო სათათბიროები, რადგან თვით ისინი ამ ქონებრივ უთანასწორობის ნიადაგზე იქნებიან შედგენილი. აქ არ იქნება გამოთქმული ხალხის აზრი, რადგან დღეს ხალხს არცა აქვს აზრის გამოთქმის უფლება, და პირიქით ყოველი ზომაა მიღებული, რაც გამოითქვა, ისიც ამოიშალოს ისტორიის ფურცლებიდან. არ შეიძლება ხალხის აზრის გაგება და გამოთქმა სანამ არ არის მიღებული სიტყვის, ბეჭდვის და კრების თავისუფლება. ყოველივე ეს კი, როგორც მოგეხსენებათ სასტიკათ აკრძალულია, და ყოველი „თავისუფალი მოაზრე“ კარგავს თავისუფლებას! საიდან უნდა გამოირკვეს ხალხის აზრი? მაგრამ ვთქვათ გამოირკვა. მერე, ვისთვის არის იგი სავალდებულო? არავისთვის. მას მხოლოდ „მხედველობაში“ მიიღებენ კითხვის საბოლოოდ გადაჭრის დროს, რაც სრულებით არ ნიშნავს, რასაკვირველია, რომ ამ აზრის თანახმად გადაწყდება კითხვა; პირიქით, უფრო მოსალოდნელია, რომ აზრი აზრათ დარჩება, ხოლო საქმე ისე მოეწყობა, როგორც საჭიროთ და უმჯობესათ დაინახავს ხალხს გარეშე მდგომი ბიუროკრატია. თუ ასე არ იყოს, განა საკმაოდ გამოკვლეული და გამოკვლეული არ არის დღეს მთელი რუსეთის ხალხის აზრი, როგორც საერთო სახელმწიფო ორგანიზაციის, ისე თვითმართველობის შესახებ! ნუ თუ, აშკარა არ არის, რომ ის ხალხი, რომელიც თხოულობს დამფუძნებელი კრების მოწვევას საყოველთაო, თანასწორი, პირდაპირი და ფარული კერძის ყრით, თვითმართველობის საქმეშიაც სრული დემოკრატიზმის შეტანას მოითხოვს. მაგრამ არა, ძველი რეჟიმი ამას გარედან მონაბერათ, აი იმ „დაუდგარი და ყოველივე წესიერების მოწინააღმდეგე ელემენტების“ გავლენით მიღებული თვლის, რომელთაგან ერობის საქმის დაცვაც თხოვეს მოთათბირებებს. ამიტომ, მათი აზრით, საქაროა, „დინჯი“, „დარბაისლური“ მსჯელობა „დარბაისელთა“ და მით „ნამდვილი ხალხის“ აზრის გაგება. მაგრამ ზოგის, საუბედუროთ და დანარჩენთა საბედნიეროთ, დღეს გვიანდაა ამ ხერხის მოშველება. შშრომელი უმრავლესობა უფრო მტკიცეთ, ხოლო მოწინავენი არა-მშრომელთაგან უკვე დარწმუნდენ, რომ სწორეთ ეს „დაუდგარნი“ არიან ცხოვრების მეთაურნი და ხალხის ნამდვილი ინტერესების დამცველნი; იგინივე არიან წესიერებისათვის მებრძოლნი, რადგან ამ წესიერების დამყარება შეიძლება მხოლოდ მშრომელთა მოთხოვნების დაკმაყოფილებით და ცხოვრების ფეოდალურ-ბიუროკრატიული ბორკილებიდან განთავისუფლებით.

მეტია ასეთ დროს იმის ძიება, თუ რომელი წლის წესდება უფრო შესაფერი იქნება დღევანდელ დღისათვის— 64-ის, 90-ის თუ 903-ის, რომელნიც უკანდახვევის ტიპური ილუსტრაციას წარმოგვიდგენენ. დღევანდელმა ცხოვრებამ იმდენათ გაასწრო ყველა ამ წესდებებს, რომ მათზე ლაპარაკი შეუძლებელია და ვერც მათი დაპაჩინება უშველის საქმე. უნდა დავივიწყოთ თვით სიტყვა ერობაც,

რადგან მასთან დაკავშირებულია მძიმე წარსულის მოგონება, ამ წარსულის მიერ წარმოშობილ უთანასწორობის ორგანიზაცია და ამას შეუძლია აზრის არე-დარევა. უმჯობესია ვიღობარაკოთ ადგილობრივ თვითმართველობაზე და განვითარდეთ წინათ, როგორი უნდა იქნეს ის მომავალში.

თვითმართველობის მთავარი პრინციპი არის ორი: 1) ის უნდა განაგებდეს დამოუკიდებლათ ყველა საქმეებს, რომელთაც ადგილობრივი მნიშვნელობა აქვთ და შევიდეს ადგილობრივ სახელმწიფო ორგანიზაციას მის საზოგადო დაწყებულებათა განხორციელებაში. 2) ეს თვითმართველობა უნდა სრულდებოდეს ყველა ადგილობრივ მცხოვრებ მკვიდრთა მონაწილეობით. ამ რიგათ თვითმართველობა უნდა იყოს, რაც შეიძლება **სრული კონპეტენციით** (მართვის საგანი) და **წმინდა დემოკრატიული**.

6. —ვა.

სხვა და სხვა ამბები.

— კახეთის მევენახეთა საზოგადოებას „კახეთს“ უსაფუძვლოთ და უღანაშაულოთ რამდენიმე მუშის დათხოვისათვის თფილისის მუშათა ორგანიზაციამ ბოიკოტი გამოუტყდა. საზოგადოების გაჩეკობამ 19 ამ თვეს „ანონაში“ მოიწვია თფილისის რესტორანების და ბაღების პატრონები პირის-პირ მოსალაპარაკებლათ ბოიკატის გამოცხადების შესახებ, მაგრამ კრება არ შესდგა. ოცდა ერთ ივლისს საღამოს 7 საათისათვის გამგებამ საზოგადოების შენობაში ხელმოწერა დანიშნა კრება თფილისის გენერალ გუბერნატორის ნებართვით და პოლიციის თანადასწრებით. რესტორანების პატრონებისათვის საზოგადოებას აზრათ ქონდა აეხსნა დათხოვნილი მუშების დანაშაულობა და ბოიკატის უსამართლოთ გამოცხადება. კრებაზე დასწრების სურვილი დათხოვნილმა მუშებმაც განაცხადეს, მაგრამ გამგებამ ნება არ მისცა და საზოგადოების შენობის წინ თავმოყრილი მუშები, ვაჭრები და ხალხი პატრულებმა და პოლიციელებმა გარეკა. საზოგადოების კრება არ შესდგა. საკვირველია საზოგადოების საქციელი და ჯიუტობა, — ყოველ დღე მას საგრძნობელი ზარალი მოდის მაგრამ მუშათა კანონიერი მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება მაინც არ უნდა. სჩანს, გაფიცვის წინააღმდეგ ბრძოლის პრინციპს მაგრათ მოუკიდია ფეხი კახეთის მემამულეთა საზოგადოებაში.

— 17 ამ თვეს, სოფ. ქარელის მახლობლათ სოლოლაშენიდან მომავალ ვ. გ. ინასარიძეს თავს დასხმია ეგრეთ წოდებული «თავდაზნაურთა მილიციის» პატარა რაზმი. მილიციონერებს ჯერ თოფები დაუმიზნებიათ, შემდეგ ცხენებით კინალამ გაუთელიათ და დასასრულ მათრახები დაუშენიათ.

— როგორც „ივერიის“ შეუტყვია, კავკასიის ნამესტნიკის საბჭოს დაუმტკიცებია ბ-ნი ვეიდენბაუმის პროექტი. ამ პროექტის ძალით გლეხებმა მემამულეებს მოსავლის მეოთხედი უნდა აძლიონ. ნეტაყი გლეხები როგორ მოიწონებენ ამ დამტკიცებას, რომელიც ეხება მათი მოთხოვნილებათა პირველ მნიშვნელოვან მუხლს. როგორც ვიცით გლეხები მხოლოდ მათედს აძლევენ ადგილის პატრონებს, რაზედაც ბევრმა მათგანმა გაზეთის საშუალებით თანხმობა გამოაცხადა.

— კავკასის რკინის გზაზე მუშათა გაფიცვები მოხდა, რამაც რამოდენიმე დღით შეაჩერა მსვლელობა. მუშები თხოულობდენ 8 საათის სამუშაო დღეს; ჯაზაგირზე რვა პროცენტის მომატებას და ამასთანავე ბინის ფულს. ხსენებულ გზაზე სხვათა შორის ტელეგრაფისტებიც გაფიცულან.

— ქართლში გლახობა დასამშვიდებლათ გავზავნილი გენერალი ამილახვარი დაბრუნდა. ახლა, როგორც ზოგიერთი სოფლებიდან იწერებინან, გლახობა მოძრაობა უფრო მოსდებია ქართლის სოფლებს და თან და თან ვრცელდება.

— ამას წინათ მუშტილის ბაღში სეარნობის დროს, ვილაც უცნობა პირმა რევოლუციით დასტურა უზნის ზედამხედველი სანიკიძე.

— საგანგებო საქმეთა გამომძიებელი ბ-ნი რიბინსკი უკვე შეუდგა თავ. ხერხეულიძის ვაჭრის შესახებ გამომძიებას. პასუხის გებაში არიან მიცემული ინგუში აბას ხასჩიროვი და პოლიციელი გონჩაროვი. გუშინ გამომძიებელმა ჩვენება ჩამოართვა თფილისის ყოფილ პოლიცემესტერს კოვალიოვს და პოლიციელს ჯაღიშვილს, რომელმაც დაიჭირა ხერხეულიძე და პოლიციაში მიიყვანა.

დაბა-სოფლის ამბები

ქ. ნუხა. ნუხაში ასამდე ფაბრიკა-ქარხანა. უმეტესი ნაწილი აბრეშუმის სახეობა ქარხანებია, დანარჩენი კი თუთუნის ფაბრიკებია მუშაობს ოთხი ათასამდე კაცი, ქალი და ბავშვები, რვა წლიდან დაწყებული. მეტად აუტანელ მდგომარეობაშია აქაური მუშა. ჩვენ თავი და თავი უურადღებს აბრეშუმის სახეობა ქარხანებს უნდა მივაქციოთ. ეს ქარხანები ძალიან ანტიანთროპულად არიან მოწყობილი; რა უნდა იყოს თქვენ წარმოდგინეთ დიდი ოთახი აურთლებული მძობით და დამაჯი ღეშით სარკა. თუ შედით შიგ, ორ-წუთზე მეტს ვერ დაჰყოფთ. უნდა უკან გამოტრიალდეთ, თორემ სიძინელი სუნია გულს შეგიხუთავთ. სწორედ ამისთანა სურათს წარმოადგენს აქაური ქარხანა. საქმე შედეგში მდგომარეობს: ამ ქარხანებში სხევენ აბრეშუმის ძაფს ზარკებიდან. ზარკებში ესჭება (აბრეშუმის ტიები) დამაჯი და ეს აფენებს აუტანელ გასაჭირში ქარხანაში მომუშავეს. ქარხანებში არ არის მოწყობილი ვერტიკალიცები ჰაერის გასაწმენდათ და აბა წარმოდგინეთ რა უნდა მოკლდეს მომუშავეს. შესედავთ მუშას, რომელიც სულ ოცდარეტი, ოცდარეტი წლისა უნდა იყოს და რას დაინახავთ: ადრე დაბრეშუმის, მისურტებულს, ხამოვეთლებულს და ჭლექათ ჩავარდნილს. იმ ასაკში, როდესაც კაცი უნდა იფურჩქნებოდეს, ჰევაკოდეს და ღონით ივსებოდეს. — ეს ინდუსტრიის მხეები ჭკნებიან და სიცოცხლე ესპობათ. ქარხანაში აქ სრულიად დამონავა მუშა, ავტომატათ აქცია. კარდა ქარხანაში მუშაობისა სხვა არაფრის ნიჭი აქვს აქაურ მუშას. აი რა მიაშობა ერთმა შეგნებულმა მუშამ: ჩვენ ვმუშაობთ დილის ოთხსაათიდან; დაჰკრავს თუ არა დუღუკი, უნდა ავდებოთ დარტანებული, მოქანცულნი წინა დღის მუშაობით წავიდეთ და ვიმუშაოთ სდამოს რვა საათამდის. ეგ არის შუადღისას ერთი საათით ზურის სტუმკლათ გვიშვებენ ჩვენი სამუშაო მეტით ძნელი და აუტანელია. ჩვენ ურევთ ხელებს ოთხმცე გრადუსიან, გაცხელებულ წყალში, ვიდებთ ძაფს და შემდეგ მანქანით ვახევეთ. ჩვენ ცხელი წყალი გვიფუფქავს და გვწვავს ხელებს. აი! დახედეთ ჩემს ხელებს რად გამინდა აქ მუშაობით. მან გადამაღა ხელები, ზირდაზირ შესაზარი სურათი წარმომიდგა: ხელი სულ მთლად დასიებული ჰქონდა. დაფუფქული ტუბი დაჰბურცებოდა და ურთათ გადაჰკრდა, ესდა მე ისე ვარ დამონავებული ამ ქარხანისაგან, რომ მარტო აი ეს საქმე შემოდის ავასრულა. სხლში რა გინდა: ურადო ჩხირის გადბრუნება არ შემოდია; ზამთარში სიცოვიით რომ ვკვდებოდე — არ შემოდინა შეშა დავაზო. აქ ხომ ხედავთ რა სიძვირკე საჩოკავის და სხვა აუცილებელ ნივთების. უთუთ უნდა გაისარჯო, ყარათიანთ იცხოვრო, სხლში ზურა მანც უნდა გამოაცხო, რომ ეგ აუცილებელი მოთხრეზილება მანც მომზადებული გქონდეს, მაგრამ არც ეგ შემოდია. ხელები დაბრეშებული მანც დე ასე არაფერში ვარგვარ დანარჩენ საქმისათვის. ეველა ამ უბედურებისათვის, რომე-

დაც აქაურ მუშას აწევს, რა საფასურს ვუაძლევეს? აბრეშუმის დღეში, ირთნათ წარმოსთქვა მან, ე. ი. იმდენს, რითაც შეიძლება დღეს სიმშლით არ მოვევდე და ხვალ სამუშაოთ გამოვდე. სხვა მთლი და ამ ფულით აცხოვრე ცოლ-შვილი... მაშინ ჩემი ცოლიც მიქვებულა იმუშავოს. თუმცა ისიც იმდენს მუშაობს, რამდენსაც მე, მაგრამ იის ფასი აბაზზე და ექვსმარტო მეტს არ ააწევს. ისიც ისევე მინავდება, როგორც მე და ახლა წარმოდგინე ჩვენი გაჭირვება. ჩვენ იძულებული ვართ მივაბაროთ ქარხანაში შვილი, თუ რვა წელს მიაღწევს, იმის შავიერათ რომ სკოლაში ვავგზავნოთ. ამიტომაც არის რომ ჩვენში ცოტამ იცის წერა-კითხვა.

ეველა ჩვენგანი ნატრბებს სიკვდილს, რომ ასტდეს ჯოჯოხეთს. რას იზამ? ცხოვრება თავისას თხეულაბს. სად წასვალ? ან სად წაუხვალ იმ მუქთა-ხორბებს, რომელნიც ჩვენ სისხლს და ხორცს გვწვან ჩვენის ოფლით მონავარს სიმდიდრეს, ჩვენის დაბრეშებულ და დაბრეშულ ხელებით შექმნილ საქონელს, ჩვენის ჯან-ღონით, ოფლით გაუღენთილ ოქროს ჯიბეში იხრიალებს და სიამოვნებით დაიხედ და წვერებზე ხელს იცაცუნებს! შეხედეთ ჩემ ამხანაგებს რასა გავან! ას კაცში ძალიან იშვიათად ოცი გადურჩება სიკვდილს, ე. ი. ჭლექს. ეველას სამიხელი გულის ფრიალი გვაქვს. რაიკე და ათ ნაბიჯს ვერ გავიბრუნთ, მაშინვე გულის ფრიალი ავკავარდება და სამუშაოთ ადარ გამოვდგებით. ეველას გული ძალიან სუსტი აქვს მეტან-მეტი მუშაობით და ამ უსუფთაობით, რომელიც აქ სეფვეს. ერთი სიტყვით ქარხანა ჩვენი სამარა. ამას წინათ შევჩავლეთ მანრის უფროსს, დაუსურათოთ ჩვენი გაჭირვებული უფოა-ცხოვრება და ვთხოვეთ, რომ ცოტა მანც აელავა ჩვენი სახეების თავისუფლობა, ის მოელახარავა მათ და სთხოვა ჩვენი მდგომარეობის გაუმჯობესება. იმათ რასავიბრუელა დაწიეს, რომ ვეოტრდებითო; აბრეშუმა მარხელში ვავგზავნეთო და არ იყიდებო. ერთი სიტყვით თავანთ ლათაიებს მოჰყვენ. ზირდაზირ სისაცოლას მავათი ქცევა. ევენი სულ მავრე გაიძახან, ვეოტრდებითო, გაიხედავ სხელი ვინ ააშენა? ხაზენიმა... ბანში ფული ვინ შეიტანა? ხაზენიმა... როგორც იყო მოვვარავს და ისე ცოტა დაგვითმეს, რომ მავცხედ არც კი დიხს ლახარაკი. მავრამ აასრულებენ?!

სინდისის ექსპლათატანიამ აქ უმადლეს წერტლამდე მიაღწია. ინდუსტრია წვრილ-ბურჟუაზიის ხელშა და ხომ მოვეხსენებათ, თუ როგორ უსვანიდისთ იქცევიან ეს ვაჭბატონები, რომ თავანთი ჯიბე გაიხელონ. მრავალ ქარხნისაგან დამანახებულ და სამუშაოთ გამოუსადეკარ მუშას შეხვდებით. შეხვდებით ტიტკელა ბავშვებს, რომელნიც გამვლე-გამომვლელს ტრლით ხელს უშეგრან სათხონელიათ. ვინ არიან ესენი? ვისი შვილები არიან ეს საცოდავი ბავშვები? ხელი გამოსაცნობი არ არის... ჰეითნეთ თითონ ბავშვებს ან დამანახებულ, სამუშაოთ გამოუსადეკ მუშებს, რომელნიც ზოგიერთი იძულებულია იმათხოვროს. ესენი არიან დამანახებულები, ან სიცოცხლეს ადრე გამოსადემებული მუშების შვილები. ესეთ მდგომარეობაში არიან ნუხის მუშები.

Inter.

დ. ნაოლაღევი. 1.ენაკის მახრა.—15 ამ თვეს აქაურ მცხოვრებთ პირველ საათზე ესტუმრენ ბათუმში და ზუგდიდში «პოღე-აულ» შევჩენკოს რაზმის კახაკები, რომელთაც ახლდენ საპიოროს პოლკში უმცროს აფაკრათ ჩარიცხული თ. ნ. დადიანი და წალენჯიხის ბოქაული მ. ასათიანი. ასეთი მოულოდნელი მობრძანება გამოუწვევია იმ ამბავს, ვთომც დ. ნაოლაღევი ხალხს წითელი ღრომა აემვას, დაეღეწოს ყველა სასამართლოები და შემდგეს. სალხინოში პრინცის სალომეს სასახლე დაენგრიოს. ზემოხსენებული რაზმი გამოსულა ზუგდიდდან 14-ს, საღამოს 10-ნათზე. ნაოლაღევის მახლობლათ კახაკების მოსვლამ ხალხში ქალების კივლი გამოაწვია. ყველა დიდა და პა-

ტარა ვარბოდა მოედნიდან და გისასყიდლოთ ჩამოტანილი ხილი იქვე რჩებოდათ. უფროსებმა ადგილობრივ პრისტავთან მოისვენეს. უკანასკნელისათვის მოულოდელი იყო მათი აქ მობრძანება. ის ელოდა სენაკიდან „პლასტუნებს“, რადგანაც მაზრის უფროსის განკარგულება ასეთი იყო. რამოდენიმე წუთის შემდეგ „პლასტუნებიც“ მოვიდნენ. ხალხი კი ამ დროს სოფლათ გახვეწილიყო. ღამე ცხენები გაეშვა რამოდენიმე კაზაკს და ერთ მოსახლისთვის ყანები გაეფუჭებინა. აგრეთვე სოფლებს გაჩხრეკაც კი მოინდომეს ღამით, მაგრამ ამაზე ადგილობრივი ბოქაული დვალი და „პლასტუნთა“ „პოდესაული“ — ზინჩენკო, არ დათანხმდნენ. შემდეგ შევიჩენკომ მოითხოვა მამასახლისი და დეპუტატები და უთხრა: «თქვენ მაწანწალა და „პრახვოსტებო“ გატყუებენ, გლუპავენ, მოგვეციოთ ისინი და თქვენ აღარ დაგსჯითო, თორემ, თუ კიდევ მოახდინეთ კრება, მთელს სოფელს გავანადგურებო», რიგვენ არ ვიცით, სად იმალებიან „პრაპავანდისტებიო“ უთხრა ყველამ. მეორე დღეს დილით შებრძანდნენ ცხენებზე და წავიდნენ ს. მუხურში. „პლასტუნები“ ჯერ-ჯერობით აქ არიან. სულ 52 კაცია.

ამ წერილს, რომ ვსწერდი, გავიგე, რომ ს. სალხინოს, პრინციპს მამულში ვილასაც ღამით ლეჩხუმელი მუშებისთვის ბუჩქებიდან თოფი უსვრია და მიმალულა. მეორე დღეს შეიარაღებული უცნობები მისულან და უთქვამთ „თუ თავი არ დაანებეთ მუშაობას — დაგხოცავთო.« ერთი მუშათაგანი გაულახავთ. მუშები შეშინებულნი არიან, თავს ანებებენ. როგორც გავიგე, მთელი სოფელი უკმაყოფილო ყოფილა მათი. დღიურ მუშას 40 კ. აძლევს თურმე. ხარჯიც მუშისა არის. მათ მამულებზე ბასილაია ღამიები ცხოვრობენ. ეხლა მათ თურმე პრინციპს აყრას უბირებს.

პარ-ღონ.

ს. საყულია (ქვემო იმერეთი). გლეხთა მოძრაობა აქ მარტიდან დაიწყო. პირველათ ბოიკოტი გამოეცხადეს სოფლის ადმინისტრაციას და სკოლას. შემდეგ სისტემატურათ ახდენდნენ კრებებს და ბასობდნენ თავიანთ ჭირ-გარამზე. ამორჩიენ ასისთავები და ათისთავები მიანდვენ მათ თავ-თავის დროზე ხალხის შეკრებას და სხვა სოფლის საქმეები. 3 ივლისს თავი მოეყარა ერთათ საყულიის და ოფშქითის მცხოვრებლებმა, რიცხვით 2000-დე კაცმა ილაშქარეს თავისს ჭირ-გარამზე და შეიმუშავეს შემდეგი მოთხოვნები:

1. შემოდებულ იქნას თავისუფალი მმართველობა, საყოველთაო, პირდაპირი, დასურული და თანასწორი საარჩევნო ხმის უფლებით.
2. სავალდებულო უფასო სწავლა-განათლება ორივე სქესის ბავშვებისთვის 16 წლამდე.
3. გაუქმდეს მუღივი ჯარი და შემოდებულ იქნას საყოველთაო შეიარაღება საჭიროების დროს.
4. მოისპოს პირდაპირი და არა პირდაპირი გადასახადი, მის მაგივრათ დაწესდეს გადასახადი შემოსავლის კვალობაზე. 500 მ. ნაკლები შემოსავალი ვისაც ექნეს, განთავისუფლდეს მისგან.
5. გაუქმდეს წოდება. ე. ი. არ იხმარებოდეს სიტყვები: „თავადი“, „ზნაური“, „გლეხი“, არამედ ყველას ეწოდოს თავისუფალი მოქალაქე.
6. დაუბრუნდეს გლეხებს ის ადგილები, რომელიც მათ ხამრაცადადეს ბატონების გაუქმების დროს.
7. სასჯელმწიფო და საკლესიო ტყეები და სახნავი ადგილები გადაეცეს გლეხთა საზოგადოებას თავისს სასარგებლოთ.
8. სასოფლო გზების კეთება დაუვადოს ყველას.

9. დაწესდეს პირფინების და საცხოვრებელი ბინის სექციები, სვინდისის, სიტუვის, ბეჭდვის, კრების, გაფიცვის და კაპიტრის თავისუფლება.

10. გაცალკევდეს ეკლესია სასჯელმწიფოებთან და სასჯელმწიფო კლესიისაგან.

და 11. დამოუხსნებელი კრების მოწვევა ხალხის მიერ საყოველთაო, პირდაპირი და თანასწორი კენჭის ყრით. ამის შემდეგ ააფრიალეს ორი წითელი დროშა და მასწავლებლის სიმღერით დემონსტრაციულათ გაიარეს უმთავრესი ქუჩა. სადამოს ექვს საათზე დემონსტრაცია გათავდა და ხალხიც დაიშალა.

დ. ყვირილა. ყველა იგნებს ახლანდელ პოლიტიკურ-საზოგადოებრივი წეს-წყობილების უვარგუსობას და ყველგან უერთდებიან სოციალ-დემოკრატულ მუშათა პარტიას. სადაც იკრიბება ხალხი ყველგან თავისუფლებაზეა ლაშარავი. ყოველი საქმე ამხანაგურათ ირჩევა და ადმინისტრაციას მთელი ზემო იმერეთი ჩამოცილდა. სკოლები ყველგან დახურეს, გაიფიცნენ მასწავლებლები და მოსწავლენი მარტიდან. ქურდობა, ავასჯობა, ღოთობა, კარტის თამაში და სხვა ცუდი ჩვეულება ძლიერ შემცირდა. სოფლებში ყოველ კვირამუქი დღეებში ეკლესიის გაღავანში იკრიბებიან და არჩევენ მომხივან-მომხსუნის საქმეებს ან შედატორების საშვალბით და ან ამხანაგურათ. დამწვარი განცელარების მაგივრათ დაიქირავეს კერძო მენობები, მარა შიგ შამასახლისისა და მწერლის მეტს ვერავისა ნახავთ. ნასკვარჯერ არც ისინი არიან. მეტათ ცუდი დრო დაუდგა მათ. გულდაწვევტილი იგნებენ იმ დროს, როცა დიქებით დვინო, შემწვარი დედები და ხაჭაპურები იმდენი მოსდიოდათ, რომ ჭმანს ვერ ასდიოდენ. ქრთამი და ბეჭდის ფული ხომ სხვა იყო. 17 ივლისს აქაურს ეკლესიაში აუარებელი საზოგადოების თანადსწრებით გადახდილ იქნა ზანაშვიდი სამა წულუკიძის სულის მოსახსენებლათ. ზანაშვილის შემდეგ წარმოითქვა რუსულ-ქართულათ სიტყვები, რომლითაც აქაურებს გაანგეს მისი მოდგაწეობა მუშა ხალხის გათვითნებობებისა და საზოგადოებრივი ცხოვრების გაუმჯობესობისათვის. შემდეგ დააროგეს ფურცლები და მსურველთ მიუიღეს მისი სურათები.

ხალი.

რ უ ს ე თ ი.

როგორც ხმ, დადის, შინაგან მინისტრათ ყოფილი თავ. სვიატოზლ მირსკი, რომელიც ამ ყამათ ზეტერბურგში იმყოფება, სასჯელმწიფოს საბჭოს წევრათ ინიშნება (ნ. ყ.).

„ზეტერ. უწყებებს“ რუმინიდან ატეობინებენ, რომ 100 მატროსი, რომელნიც ჯავშნიან კემ „პოტომკინიდან“ კონსტანტში გადასდნენ, გაღაცში გამოგზავრებულან; 200 მატროსი, ქალაქ სოსკუტში შაქრის ქარხანაში შესულან, 100 კაცი, ქალაქ ვაღში ცნობილმა კრებენუსკამ სამსახურში მიიღო, ხოლო 80 — აარში წავიდნენ; სადაც მათ ვოკზალზე აუარებელი ხალხი ელოდა. რუმინის ახალგაზდობამ და მრავლმა სტუდენტებმა, იმავე დღეს, რესტორან „ბურტო-რეში“, ყოფილ მატროსებს საუცხოო ნადიმი გაუმართეს.

როგორც გავით „ლე ყურნალს“ გამოუჩინებია, ჯარების შესანახავათ, ქალაქ ღოდს დღეში 3000 მან. ეხარჯება თურმე.

ამის წინეთ გავ. „სლოვა“ ატეობინებდა თავის მკითხველებს, რომ 4 ივლისს, როცა სტატ-სეკრეტარი პობედონოსცევი ცარსკოე სელადან ზეტერბურგში დაბრუნდა, ვიდაცა კაცმა იმის მოკვლა განიზრახა. ამის შესახებ „ზრავიტელ. ვესტნ.“ შემდეგ გადაცვრეს: 6 ივლისს, დღის 12 საათზე ცარსკოე სელადან ზე-

ტერმინებში მთავრად უწმ. სინოდის ცხელ-ხრატორი ნებედანს-
ტევი. როდესაც ნებედანსტევი ვაკისადან გამოდის, იმისმა
თანამდებარეებმა ურადლებს მიაქცია ერთ კაცს, რომელიც მოუსვენ-
რათ აქეთ-იქით აწელებოდა. იმის ბრძანებით ჟანდარმმა ეს კაცი,
როგორც საეჭვო ხირი, დასატიმრად დასატიმრებული რეინის გზა
სუ არსებულ ჟანდარმთა განყოფილებაში მიიუყანა, სადაც გულ-
მადგინეთ განხრავეს და უმჯინეს... **მხოლოდ ცხვირსახოცი.**
დასატიმრებული აღმოჩნდა თერძი ალექსანდრევი. თურმე იმ მატ-
რებლით ცხელშვილს ელფად და რადგანაც არ მკვიდენ იმიტომ იყო
მოუსვენრათ.

როგორც ვახეთი «ნაშა უიხნი» გადმოგვცემს, **გერმანიის
სოციალ დემოკრატებს** გაუმართავთ ხელის მწვერ თავის თანა-
მხარე, **რუსეთის სოციალ-დემოკრატების** სასარგებლოთ. რა-
მდენიმე კვირაში შეაგროვეს 100,000 მარკა. გერმანიის კონსერ-
ვატიული ორგანიზაციები დაუინებთ თხოულობენ თურმე, რომ ეს თუ-
ლის შეგროვება აიკრძალოს. ის წრე, რომელიც კანცლერ ბიულფო-
თან ახლა არის ამის შესახებ თავდაჭერილათ დახარაკებს.

6 ივლისს, დღის 2 საათზე და 40 წუთ., როდესაც ერთი გემი
კრანშტადან ორიენბაუში უნდა წასულიყო, მოიხრინა შეშვიდე
ფლფტის ეკიპაჟის ერთმა მატრასმა, რომელიც მივიდა დასთან
და კვასი და ხანარსი მოითხრვა. ცეტა ხანს იქით მოიხრინა
ორმა სხვა მატრასმა, რომელთაც გამოუცხადეს იქვე მდგარ ზო-
ლიციელს, რომ ისინი დაეძებენ ერთ გაქცეულ ზატრასს; ზოლიცი-
ელებმა მოინდომეს ზენსენსებელი მატრასის დაჭერა, მაგრამ ამ
უკანასკნელმა უცბათ დანა ამოიღო და გამოუცხადა ზოლიციელებს:
ვინც გაბედავს და მოშუკავს, იმას არ დაუინდობ და დაკვალაფო.
ამ დროს მისუღმა აფიცრება უბრძანა მატრასი დასატიმრებიათ.
მატრასმა აფიცრეს უშუერის სიტყვით გინება დაუწყო, შეგინა
შეორე რანგის კანონის და გენერალ ალექსანდრევის. სადაც ეს
შავი ხდებოდა აუარებელ მატრასებს მოყვარათ თავი, მაგრამ,
მიუხედავათ უფროსების ბრძანებისა, არც ერთმა მათგანმა არ წაარ-
თვა მატრასს დანა და არ დასატიმრა ამხანაგი. მასინ ზოლიციე-
ლებმა ხმლები იმიშვილეს და მატრასს შეუტოეს. ამდებელი ხმლე-
ბის დანახვავზე მატრასი შეკრთა და ნიკოლაევის ზარკისკენ გაიქცა.
წინ ორი არტილერიისტი მიდიოდა, რომელთაც გაქცეული მატრას-
ი გაჩერეს. ამ დროს მკვიდენ ზოლიციელებიც, რომელთაც მატ-
რასი დაიჭირეს და შეკრეს.. (ს. ო.).

„მატენის“ კორესპონდენტი დებეშით იუწყება: გერმა-
ნიის იმპერატორი ვილჰელმი მეტათ შეწუხებულია რუსეთში
რევოლუციის გაძლიერების გამო. (ნოვ.).

რუმინიაში დაიკარგა 23 მატრასი ჯავშიანი „პოტიომ-
კინისა“. როგორც ამბობენ, ეს მატრასები რუსეთის ავენტებ-
მა დაათვრეს, მერე გემზე წაიყვანეს და რუსეთში გაიტაცესო.
რუმინიაში შედგა რამდენიმე კომიტეტი, რომელთაც „პო-
ტიომკინის“ მატრასები უნდა დაიციან (რ. ს.).

ოფიციალურ „ფინლ. გაზეტა“-ში, სხვათა შორის, და-
ბეჭდილია: ახლა კი საბოლოოთ გამოირკვა, რომ ფინლან-
დიის სარევოლიუციო პარტია რუსეთის რევოლუციონერებს
შეუკავშირდა და ბრძოლის იარაღათ ყუმბარები და რევოლ-
ვერები აღიარა. ამ დღებში გამოვიდა ამ პარტიის ვახეთი
„თავისუფლება“, რომელიც პოლიტიკურ მკვლევლობას აქებს,
მკვლევებს აქებებს და ზოგიერთ გუბერნატორებსა და პო-

ლიციელებს სიკვდილით დასჯას უწყვეტავს. ამ ცოტა ხანში
ამ პარტიამ გადაწყვიტა რამდენიმე ადმინისტრატორის მო-
კვლა. მათ შორის ფინლანდიის გენერალ გუბერნატორის თა-
ნაშემწე დეიტრიხიც ირიცხებოდა. ფინლანდიის სასამა-
რთლომ განიხილასაქმე რეინიკისა, რომელსაც ვიბორგის გუ-
ბერნატორის მოკვლა ბრალდებოდა და მკვლელი თითქმის
გამართლა, გუბერნატორი კი გაამტყუნა. იმ დროს, როცა
სასამართლომ პროკურორის მკვლელს ხოხენტალს 20 წლით
კატორღა გადაუწყვიტა, ხოხენტალი სრულგებთაც არ შეწუ-
ხებულა, ფანჯარასთან მივიდა, გამოალო და აუარებელ ხალხს
მიესალომა, რომელიც მას პატრიოტულ სიმღერებს უმღეროდა
და წითელ ხელსახოცებს უქნევდა. პოლიციეისტრმა დარა-
ჯებს უბრძანა, ფანჯარა დაკეტეთ და ხოხენტალი წაიყვანეთო,
მაგრამ იმათ ეს ბრძანება არ შეასრულეს. სწორეთ ამ დღეს
სამი საათის შემდეგ, ყუმბარამ იფეთქა და ფინლანდიის გე-
ნერალ-გუბერნატორის თანაშემწე სასიკვდილოთ დასჭრა.
(პრ. კრ.).

მთავარ შტაბის უფროსმა თხოვა პეტერბურგის გენე-
რალ-გუბერნატორს პეტერბურგში მცხოვრები პორტ-არტუ-
რის დამცველები აქედან გააძვეეთო. მიზეზათ იმას ასახელებს,
რომ პორტ-არტურის გმირებს განუწყვეტელი მისვლა-მოსვლა
და მოლაპარაკება აქვთ პეტერბურგის ჯართან და მოუსვენ-
ნარ ავიატორებთან, რომელნიც ჯარში ცუდ ხმებს ავრცე-
ლებენ და პროპაგანდას ეწევიანო. პეტერბურგის გენერალ-
გუბერნატორმა ბრძანება გასცა პორტ-არტურას დამცველე-
ბის პეტერბურგიდან განდევნის შესახებ (რ. ვ.).

დონსკის გუბერნატორმა დაპატიმრება და მერე ქალა-
ქიდან ვანდევნა გადაუწყვიტა 89 მამა-კაცსა და დედა კაცს,
რომელთაც დემონსტრაციაში მიიღეს მონაწილეობა (რ. ვ.).

10 ივლისს ლიბავაში დასაფლავეს ყაზახ-რუსების მიერ
მოკლული მეეტლე. დასაფლავებას რამდენიმე ათასი კაცი
დაესწრო. სასაფლაოზე ბევრი სარევოლიუციო სიტყვა ითქვა
და მარსელიეზაც იმღერეს. საქმე პოლიციასთან შეტაკებით
გათავდა. მოკლულ იქნა ჟანდარმის უნტერ-აფიცერი და
დაიჭრა მეორე ჟანდარმი. დემონსტრანტები დაიშ.ლენ (რ. ვ.).

მინსკში დიდი არეულობა მოხდა. პოლიციას მრავალი
დაუბაღიმრებია. მოკლული და დაჭრილი ბლომათ არის (რ. ვ.).

უ ც ხ ო ე თ ი ს ქ რ ო ნ ი კ ა .

გერმანიის მთავრობა და რუსეთის მოძრაობა. გერმა-
ნიის პროლეტარიატს კარგათ ესმის თუ რა დიდი მნიშვნე-
ლობა აქვს რუსეთის დღევანდელ მოძრაობას მსოფლიო პრო-
ლეტარიატის ინტერესებისათვის. მან იცის, რომ ის ფარული,
„არა ლეგალური“ ბრძოლა, რომელიც დღეს რუსეთის საზო-
გადოების სხვა და სხვა კლასთა შორის სუფევს და თითქო
ქვესკნელში გუგუნებს, ახლო მომავალში ვულკანივით გაარღ-
ვევს ბიუროკრატიულ წყობილების ქერქს და თავისუფლოთ
ამოხეთქს განახლებულ ცხოვრებაში. მაშინ—დღეს თავ შეკა-
ვებული და აღვირ ადებული კლასთა წინააღმდეგობა კალაპოტ-
ში ჩადგება და ყველასათვის აშკარა და თვალსაჩინო შეიქნება,

რადგან აღარ იქნება ის ძალა, რომელიც ახშობს და ხუთავს მას. განახლებული რუსეთის მომავალი ცხოვრება თვალწინ უდგას გერმანიის პროლეტარიატს, ის წინ და წინ სიამოვნებას გრძნობს იმ სანატრელი დროის მოლოდინში, როდესაც რუსეთის მრავალ ტანჯულ პროლეტარიატი, კლასთა აშკარა ბრძოლით გათვითცნობიერებული, მხარს დაუშვებებს თავის გამოცდილ ძმას-გერმანიის პროლეტარიატს, ძალას შემატებს ჩაგრულთა ბანაკს და გაათავსებს მსოფლიო პროლეტარიატის მნიშვნელობას. ამიტომ სრულებით გასაკვირველი არაა, თუ გერმანიის მუშათა პარტიის ყველა ორგანოებში შეგხვდებით შემოწირულების სია თავისუფლებისთვის მებრძოლ ამხანაგების სასარგებლოდ. ასეთი სია ყოველთვის თვალსაჩინო ალავას არის ხოლმე მოთავსებული. ამ გარემოებამ მეტათ შეაწუხა და დანაღვლიანა გერმანიის ბურჟუაზიული მთავრობა და ფრიად ძნელ საგონებელში ჩააგდო. ასე გასინჯეთ, მთავრობას თათბირიკ კი ჰქონია იმის შესახებ, თუ რა ღონე იღონოს, რომ გერმანიის პროლეტარიატს მოუსპოს რუსეთის რევოლიუციონერთა მიმართ ასეთი აშკარა სიმბატიის გამოცხადების საშუალება. იქ ხომ რუსეთის თვითნებური მთავრობა არ არის, რომ ერთი ყოველათ უსაბუთო „პრიკაზით“ აუკრძალოს მუშა ხალხის ასეთი „თავხედობა“ და აი, გერმანიის „ბურჟუაზიის ინტერესთა დამცველ კომიტეტს“ ბჭობა გაუმართავს იმის შესახებ, თუ როგორ მოახერხოს, რომ ასეთ „სამარცხენო“ შემოწირულებათა შეკრება არსებული კანონონის რომელიმე მუხლის ძალით აკრძალოს, ჯერ მიუმართავთ კანონდებულების იმ სტატიებისათვის, რომელთა მიხედვით სასჯელის ღირსათ ითვლება ყოველივე მოქმედება მეგობარ სამეფოს წინააღმდეგ, თუ ამ მოქმედებას არსებულ წესწყობილების დამზობის განზრახვის ხასიათი აქვს. თუმცა მებრძოლ რუსეთის სასარგებლოდ, ფულის შეკრებას სწორეთ ამნაირი ხასიათი აქვს, მარა მთავრობა მაინც ვერ ისარგებლებს შემოხსენებულ კანონით, რადგან შემოწირულებანი გამოცხადებულია რუსეთში მებრძოლ ამხანაგთა ოჯახების და სახმარებლათ, და არა თვით რევოლიუციონერთა სასარგებლოდ. მაშ ეს კანონი არ გამოდგა. არის კიდევ ერთი ადგილი პრუსიის დებულებაში, რომელზეც, შეეძლო შეჩერება მთავრობას, სახელდობ შემდეგი: აკრძალულია „უზნეო და მავნე დანიშნულებისათვის“ შემოწირულებათა შეგროვება. მარა ვინ იქნება ისეთი მართლაც ყოველათ უზნეო და მავნე აღამიანი, რომ გერმანიის მუშათა რუს მუშებისადმი დახმარებას—უზნეო და მავნე უწოდოს. მაშ არც ერთი კანონი გამოდგა და გერმანიის მთავრობა ძალაუხერბურათ უნდა შეუერიდეს პროლეტარიატის «თავხედურ», მარა «კანონიერ» მოქმედებას...

მუშების მიტინგი. „მოჯახურის“ წინა ნომერში მკითხველი დანიხავდა, როგორი შთაბეჭდილება მოახდინა გერმანიის კანცლერ თავ. ბიულოვის განკარგულებამ, რომლის წყალობით ბერლინში დანიშნულ სოც.-დემოკრატთა კრებას ფრანგი სოციალისტი ჟორესი ვერ დაესწრო. სწორეთ იმ დღეს, როცა ბერლინში ჟორესის პატივსაცემათ მანიფესტაცია გამართეს, ბოდენის ტბის მახლობლათ, ქალაქ კონსტანცში შეიკრება ათი ათასზე მეტი მუშა მსოფლიო მშვიდობიანობის და ერთა შორის თანახმობის შესახებ მოსალაპარაკებლათ. ამ კრებას მუშათა პარტიის რამოდენიმე გამოჩენილი წარმომადგენელიც დაესწრო: სხვათა შორის იქ იყვენ ბებელი, ავსტრიელი ვიქტორ ადლერი, შვეიცარიელი გრეილიხი და იტალიელ მუშათა წარმომადგენლები. მაგრამ საქმე სხვანაირათ დატრიალდა. კრების გახსნის ხანს ადგილობრივი პოლიციის უფროსმა გამოაცხადა, რომ კრებაზე ლაპარაკი მხო-

ლოთ იმ პირობით შეიძლება, თუ რომ ორატორები „მეგობარ მთავრობათა“ მოქმედებას არ შეეხებიანო. ამის შემდეგ ლოთ ბებელმა ილაპარაკა. „გერმანიის მთავრობის მოქმედებათა სიტყვა ორატორმა—იმდენათვე ტლანქი და უზრდელურია, რამდენათაც ბრიყული. ბისმარკი არ იყო ჩვენი მეგობარი, მარა რომ შეეძლოს იმის გაგება, თუ როგორ შეარცხვინა მთავრობამ გერმანელები მთელი ქვეყნის თვალში, მიცვალებული კუბოში გადაბრუნდებოდა. ისეთ სისულელეს, როგორცაა ჟორესის ბერლინში ჩამოსვლის აკრძალვა, იმ ჟორესის, რომელსაც მთელი ქვეყნის დიპლომატებზე მეტი ღვაწლი მიუძღვის ორ კულტურულ სახელმწიფოთა დაახლოვების საქმეში—ბისმარკი არასოდეს არ ჩაიდენდა! ბიულოვი ქება-დიდებას უძღვნის პოლიტიკურ მოღვაწეს და ამასთანავე კარებს უკეტს მას ცხვირ წინ და არწმუნებს ქვეყანას, რომ ფრანგ სოციალისტ ჟორესსა და გერმანიის სოციალისტთა შორის—დიდი განსხვავებააო. კანცლერი მოიგონებს ჩვენს შეტაკებას ამსტერდამში მომხდარ საერთაშორისო კონგრესის დებატების დროს, მაგრამ რა გაგეგებათ თქვენ ამის, თავადო ბიულოვი. განა თქვენ მიხვდებით, რა უანგარობა და თავგანწირულება გამოიჩინა ჟორესმა, როდესაც ამსტერდამის კონგრესის დადგენილება სავალდებულოთ მიიჩნია და მთელი თავისი გავლენა მოიხმარა, რომ ამ დადგენილების მიხედვით საფრანგეთის პროლეტარიატის დაცვა ყველა აეცილებია? ამის გულისთვის ყველა ქვეყნის მუშები ღრმა პატივისცემით და მადლობის გრძობით უნდა იხსენიებდნენ ჟორესის სახელს. ის, რის გამოთქმაც ჩვენ აქ გვინდოდა, და რაც ჟორესს ბერლინში უნდა ეთქვა, მხოლოდ შემდეგი ფაქტის აღსარებაში მდგომარეობას: ხალხთ აღარ სურთ ცხვრებივით დარჩენ საერთაშორისო პოლიტიკაში, მათ აღარ უნდათ თავის და სხვისი სისხლი ღვარონ რადაც პრესტიჟის, ცრუ ნაციონალურ ინტერესების, მყვირალა ფრაზების და თავპარიან მოქმედებათა გულისათვის: ასეთი ომები—ბოროტ მოქმედებაა კაცობრიობის წინაშე და რუსეთის ახლანდელი მდგომარეობაც კარგათ ამტკიცებს, თუ სანამდი შეუძლია მივიდეს ხალხი და მთავრობა ასეთი ომის წყალობით. რუსეთის აწმყო გაკვეთილია ყველასათვის“!

როცა ბებელმა თავის სიტყვა დაასრულა მთელი კრება გაემართა შვეიცარიის საზღვრისაკენ, რომელიც კონსტანციდან ათი წუთის სავალზე არის დაშორებული. მუშები მივიდნენ ქალაქ კრეიცილინგენში, სადაც თავისუფლათ შეეძლოთ სჯა-ბაასი. კრება მშვიდობიანათ გათავდა. კრების გათავების შემდეგ აუშვეს წითელი დროშები და გაისმა მუშური მარსელიების სიმღერა. ქალები და ბავშვები თავისუფლათ მიდიოდნენ დემონსტრაციულ პროცესიაში და თანაგრძნობით და სიყვარულით უცქეროდნენ ძვირფას სტუმრებს.

ფელექსონის მაგიერნი.

ნაუპვებები ეზიაკის ღვიწროდან.

კვირა 17 ივლისი. ვსტქვათ ეშაკი ვარ, მაგრამ მეც ხომ ქართველი ანუ ქართული ეშაკი ვარ! მაშ რატომ არის, რომ ასე ვეჯავრები ყველას და ვსეთი ბოროტი გულისა ვგონივარ!... კვირა დღე ჩემთვისაც სადღესასწაულო დღეა. მიყვარს საზოგადოთ კვირის ფედერტონები და კერძოთ „ცნობის ფურცლისა;“ არ იფიქროთ „პატარა ამბები“ რა აწერია, ვითომ მართლა პატარა იყოს! ის ყოველთვის ტრავიკულათ იწყება ხოლმე და მასთან ისეთი საამურია, რომ შიგ წერებში გიხი-

ცინებს და გრძობებს გიშლის. აი თუნდა დღესაც ასე იწყებს მკითხველთან ბაასს ჩემი ნაცნობი ფელეტონისტი: „როდისღა? როდისღა?“ ო. და მართლაც რამდენი აზრია ამ ორ სიტყვაში! როდისღა? როდისღა?!...

ქართული ენა, ხომ მოგეცეს, ახლა სიმდიდრე გვინდა ხალხისათვის, სიმდიდრე! „ქართველ კაცს ნატვრაშაჲ შნო აკლიაო“, იტყვიან, მაგრამ ტყუილია. მაშ „როდისღა? როდისღა?“.

პარასკევი 15 ივლისი. გუშინაც ვთქვი და ახლაც ვამბობ: ქვეყანა გაეშმაკდა! ასე ადვილათ ველარავის ვერ მოატყუებ. ძველათ ჩვენმა სატანამ თვით მაცხოვარის გამოცდა და მოტყუილება მოიწადინა; უთხრა: „აი ამ კლდიდან გადახტი და რასაც ხედავ გაიუქებო.“ ახლა უბრალო გლეხსაც ვეღარ მოატყუილებ ასეთი ხერხით. განა რა არის ღარიბისათვის სიმდიდრეზე უკეთესი?! მე ყური მოგვკარ როგორ ელაპარაკებოდა ვანიჩკა ფედერალიძე ერთ სოფელ გლეხს: — «ძმობა, ერთობა და თავისუფლება!» — მწამს. მიუგო გლეხმა. — «შენ გატყუილებენ საბრალოვ!» განაგრო მან. „ღამიგდე ყური: ჩვენ გვინდა შენი ბედნიერება, შენი კეთილი, შენი ცხოვრების აყვავება! მაგრამ იცოდე ჩვენ გვინდა ყოველივე ეს გამდიდრებით. ჩვენი სურვილია ყოველი თქვენგანი კაპიტალისტი გახდეს.

აბა წარმოიდგინე მცირე ხნით ასეთი სურათი: შენა ხარ პატრონი ათიოდე ქარხანა-ფაბრიკისა, რომლებშიაც სხვა და სხვა გვარ ძვირფას საქონლებს ამზადებენ. გარდა ამისა შენს განკარგულებაში არის ასი დღიური საუკეთესო სახნავი მიწა; ორმოც და ათი დღიური კარგი ტყე და ამდენივე მშვენიერი საბაღახო ადგილი. ამასთანავე გაქვს მშვენიერი სასახლე, და ფრიად განიერი ეზო, რომელსაც მაღალი რკინის ღობე არტყია და ისეთი ძაღლები გყავს, რომლებიც ადამიანს წაშენი ნაკუწ-ნაკუწ დაგლეჯენ. ეზოს მახლობლათ გაქვს კარგა დიდი ზვარი და მოზრდილივე ხეხილის ბაღი, რომლის ნაყოფებითაც მშვენიერ მურაბა-კონსერვებს აკეთებ, მით უმეტეს, რომ ერთ ერთ შენს ქარხანაში შექარს აკეთებენ და ეს უკანასკნელიც უხვად გაქვს. სასახლეს, ელექტრონი ანათებს, ოთახები საუცხოვრით მოწყობილია. იქვე ცალკე ოთახებში გიდვას თბილი გინდ ცივი ვანები, რომ კნეიბის საშვალეებით შენი ჯანმრთელობა უზრუნველ ჰყო და ნერვები გაიმაგრო. სახლის მახლობლათ კლდეში გამოქრული გაქვს მშვენიერი სარდაფი სხვა და სხვა ღვინოებით სამსე. ადგილ-მამულს მაშინებით ამუშავებ და შინაურ ცხოველებიდან მხოლოთ ძროხები და სხვა მეწველი საქონლები გყავს.

ტყეში, რომლის შესავალ კარებზედაც აწერია: „აქ უცხო პირთ ნადირობა სასტიკათ ეკრძალებათო“, მრავალი ირმები და ჯიხვ-შველები გყავს. ოთხი დიდი აუზი სხვა და სხვა თევზებითა გაქვს სამსე. შინაური ფრინველებისათვის ცალკე ეზო გაქვს და რამდენიც გინდა იმდენი გყავს; ერბო ყველი და კარაქი თავზე საყარათ აგივა. სამზავროთ ავტომობილები, პირველი კლასის ვაგონები და საფრენათ ახალ მოდის ჰაეროსტატები გაქვს. ფული რამდენიც გინდა იმდენი გაქვს. გადასახადს არავის აძლევ. შენს შვილს პირდაპირ უნივერსიტეტში იღებენ სტუდენტათ და ამასთანავე ქართულათ ასწავლიან გოგებაშვილის სახელმძღვანელოებით. ერთი სიტყვით ვინ მოსთვლის რა არ შეიძლება კიდევ ითქვას, ყველაფერი ვის გაახსენდება? აი ჩვენ რას ვპირდებით ხალხს და სირცხვილი არ არის ჩვენ ხალხის მტრებს გვიძახოდენ და ასე უნდოთ გვექცეოდენ?!

უკვე ჩამოთვლილს დაუმატე ისიც რომ შენს ოჯახს სა-

კუთარი საკანონმდებლო უფლება ექნება და მაშინ თველსა-ჩინო იქნება ის განსხვავება, რომელიც ჩვენსა და ჩვენს მოწინააღმდეგეთა შორის სუფევს.

გლეხ-კაცმა თვლები ამოიფშენიტა; სიზმარში იყო ეგონა.

— ახლა გაიხსენე ისიც თუ რა სურთ იმათ: იმათ თქვენი გალატაკება, ტყავის-გაძრობა თქვენი დაბეჩავება უნდათ. ისინი ქონებას თქვენ გართმევენ და კერძო კაცების ხელში აგროვებენ, რომ თქვენ გაპროლეტარდეთ, ბოვანო შეიქნეთ. ახლა მითხარი რომელი აჯობებს: ჩვენი თუ მათი სურვილი? აირჩიე რალა?!

განა იფიქრებდა ვინმე, რომ გლეხი ასეთ განსაცდელს გაუძლებსო? რა მომზიბვლელი სურათი იყო! მარა ახლა ვეღარც ასეთი ოინბაზობა სჭრის. ქვეყანა გაეშმაკდა. ცარიელ ქარაფშუტა სიტყვას ახლა ნდობას აღარავინ უცხადებს.

სუთშაბათი 14 ივლისი. დღეს რალაც მხიარულ გუნებაზედა ვარ. მინდა დღიურში პოეზია შევიტანო. საგანიც სწორეთ საპოეზიოა.

„სუთშაბათ დილა გათენდა რა კარგი დარი დგებოა; სამი ძმა ფედერალიძე სამზავროთ ემზადებოა. შემოქმედისკენ გასწიეს, იქ ხალხი იკრიბებოა. მიმართეს თავმჯდომარესა: მოგვეციოთ სიტყვის ნებაო. ნუ დაავაბრკოლებთ გენაცვა ფოთისკენ გვეჩქარებოა, იქიდან ზესტაფონს მივალთ შორი გზა გაკვეცილებოა, ქიათურელმა ვაკრებმა იწამეს ჩვენი მცნებოა.

მათ თავმჯდომარემ მიუგო: ბრძანეთ მოგისმენსოთ კრებოა. ილაპარაკეს ბიჭებმა რაც პირზე მოადგებოა; ბევრი ქორები დახარჯეს, ბევრიც უმართლო ქებოა; აუხსენეს ხალხსა თავისი წყალ-წაღებული მცნებოა. ბოლოს მიიღეს პასუხი, როგორიც ეკადრებოა; აიკრეს გულა ნაბადი ინებეს წაბრძანებოა.

გაგრძელება 14 ივლისი. ქვეყანა აირია. ვგონებ გამართლდეს ბოლშევილი ბერ-მონაზვნების წინასწარმეტყველება „წარღვნის“ შესახებ. „ოდეს დაიწყოს ქვეყნათ სერანი და ძვრანი წარღვნას ელოდეთო“. ვინ გაიგონა ქართველი მუშის გაფიცვა? არსათ ძველ ხელნაწერში ამგვარი არაფერი არ სწერია. ახლა ისწავლა და აღარ ინდობს არც მტერსა და არც „მოყვარეს“. არ დაინდეს მათ არც „სიმპატიური“ დაწესებულება კახელ მევენახეთა; მაგრამ არც თუ საზოგადოების გამგეობა დახვდა გულ-ხელ დაკრფილი: „მყის ჩაიკეცეს ქუდები თურმე, ხმალს ხელი იკრეს მამა-პაპურათ და გაჯიუტდენ თავისებურათ“. გავიდა კვირა ორი თუ სამი, მიიღგეს დახლოთან თავთავის სკამი და გაჰკრეს ჩოთქსა სალოკი თითი—ნახეს: კოდება თურმე „კახეთი“. მაინც არ შედრკა რაინდთა გული და გამგეობა კვლავ ბრაზ-მოსული, მოიწვევს კრებას ვაჭრებისასა. მაგრამ გამოჩნდა აქ ხათაბალა: პირველი კრება მათ ჩაეშალა. გამოითხოვეს მეორე კრება, გუბერნატორმაც მათ დართო ნება; მოვიდა შვიდი ვილაც ვაჭარი, მაგრამ იხილეს, რომ ირგვლივ ჯარი მცველათ უდგია მას „სამრწველოს“.

მაშ გაუმარჯოს ჩვენს საქართველოს ხალხი მიაწყდა, იგერებს ჯარი. ამ დროს გაიღო სავაჭროს კარი და გამოვიდნენ მუნიოთ ვაჭრები; კრება არ მესდგა და დაიშალა: ორჯერ გაცრუვდა ბურჯების ძალა.

კახელ მევენახეთა საზოგადოების თავდადებული ბრძოლა მართლაც რომ საისტორიო მასალათ ივარგებს. უთუოთ გამოჩნდება ვინმე ისტორიკოსი და მოიხსენიებს: „თავდადებული გამგეობის „ბოიკოტთან“ ბრძოლას.

ამასთანავე ღრმით დარწმუნებული ვარ კახელ მემამულე-

თა საზოგადო კრება ჯამაგირებს მოუმატებს ამ ახალი „პორტ-არტურის“ დამკველ რაზმს და სამხედრო ბიჯეტსაც გააძლიერებს „ბოიკოტის“ დასამარცხებლათ.

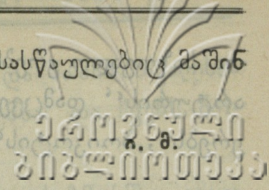
უშმაკი.

ნაციონალური დღესასწაულები ბელგიაში.

ბელგია დღესასწაულობს. სატახტო ქალაქ ბრიუსელიდან დაწყებული უბრალო სოფლებამდე მთელი ქვეყანა სადღესასწაულო ბაირაღებით და ყვავილების თაიგულებითაა შემკული; ყველგან ილიუშინაციები, კორტეჟები და მანქანები მოსჩანან; ბელგიის კოხტა ლამაზი ქალაქები სადღესასწაულოთ მოკაზმულნი თვალ წარმტაც სურათს წარმოადგენენ. რას დღესასწაულობს ბელგია ან უკეთ რომ ვსთქვათ ფიციანდური ბელგია? თავისი 75 წლის დამოუკიდებლობას; 75 წელია რაც მან თავისი ახალი მდიდარი დიდი ისტორია შექნა. 1840 წლამდის სულ უმნიშვნელო ქვეყანა დღეს ევროპის „სოციალურ ლაბარატორიათ“ გარდაიქცა. მისი ინდუსტრია, კომერცია, ტექნიკა დღითი დღე იზრდება, ვითარდება და მთელ ხმელეთს და ოკეანებს წვდება. შედარებით ერთი მუქა, 7 მილიონი ხალხი, რომელიც ბითქმის მიკროსკოპიულ ტერიტორიაზე მოთავსებულია, ინგლისს, საფრანგეთს, გერმანიას და ამერიკას გვერდში უდგას და საერთაშორისო ბაზარს თამამათ ედგება; არც მეცნიერებაში ჩამორჩა სხვას ბელგია. ბევრს გადააჭარბა კიდევ. მეცნიერების ყოველ დარგში ბელგიას საუკეთესო წარმომადგენლები უყავს, რომელთაც მთელი კაცობრიობა თაყვანსა სცემს. აი, რას დღესასწაულობს დღეს ოფიციალური ბელგია. ვიმეორებ ოფიციალურითქო, რადგანაც ბელგიის პროლეტარიატი მონაწილეობას არ ღებულობს ამ საერთო დღესასწაულში. შეიძლება ზოგიერთმა მკითხველმა გაკვირვებით იკითხოს: მაშ პროლეტარიატი წინააღმდეგია დამოუკიდებლობის, თავისუფლების და ქვეყნის განვითარებას? არა, მკითხველო, ყველაზე უფრო მუშა ხალხია დანტერესებული ყველა ამაში; ყველაზე უფრო გულწრფელათ თავგანწირულათ მუშა ხალხი ემსახურება მათ განხორციელებას; მაგრამ როცა მუშა ხალხის მკლავით მოპოვებულ თავისუფლებით და სიმდიდრით სხვა სარგებლობს, როცა პროლეტარიატს თავისი გამარჯვების ნაყოფს ხელიდან აცლიან და სხვა ეპატრონება, პროლეტარიატს სადღესასწაულო არაფერი აქვს. ამას ქვევით დავინახავთ.

გადავავლოთ თვალი ბელგიის ისტორიას. ბელგიის დამოუკიდებლობა 1830 წლიდან იწყება. მანამდე საუკუნოების განმავლობაში ბელგიის ბედ-იღბალს სხვა სახელმწიფოები განაგებდნენ: ისპანია, ავსტრია და ბოლოს საფრანგეთი. 1815 წელს კი, როცა ევროპის კოალიციამ ნაპოლეონ დიდის ძლიერება შემუსრა და მედიდური კორსიკელი ავანტიურისტი წმ. ელენეს კუნძულზე გადახვეწა, ბელგიის ბედიც ვითომ სამუდამოთ წყდებოდა. ამ წელს ბერლინის კონგრესზე ბელგია ჰოლანდიას შეუერთეს. მაშინ ჰოლანდიას გულ-კეთილი, მაგრამ სუსტი ხასიათის მეფე ვილჰელმ I განაგებდა. მაშინდელი ჰოლანდიის ლიბერალური მთავრობა მაინც და მაინც აუტანელ ტვირთათ არ აწვა ბელგიელებს; ამ ხანაში ბელგიის ინდუსტრიაც აყვავდა, სწავლა-განათლებაც განვითარდა; პირველ დაწყებითი და საშუალო სკოლები ქვეყანას საკმაოთ მოედო; მასთან მთავრობამ ბელგიაში სამი უნივერსიტეტიც გახსნა: ლუვენში, ლიეჟში და გენტში და რამდენიმე ტექნიკური სასწავლებელიც. ერთი სიტყვით ბელგიის ცხოვრება ნორმალურ კალაპოტში მიმდინარეობდა; მაგრამ მიუხედავათ ამისა, მთავრობის უკმაყოფილონიც ბევრი ჩნდებოდა, მათი

რიცხვი თან და თან იზრდებოდა. ვინ იყვენ ეს უკმაყოფილონი? ვინც თავისი საკუთარი ინსტიტუტის დასაკმაყოფილებლათ არაფერს არ ერიდებოდნენ; თავის საკუთარ ინტერესს საზოგადო ინტერესებზე მაღლა აყენებდნენ. მთავრობის მოწინააღმდეგეთა რაზმს სამი ჯგუფი შეადგენდა: სამღვდლოება, ლიბერალები და ანექსიანისტები, ან როგორც სხვათრეფ უწოდებდნენ, ფრანკოფილები; უკანასკნელები უმეტესათ პირველი ორი ჯგუფისგან შედგებოდნენ. რას თხოულობდნენ ეს ჯგუფები მთავრობისაგან? პირველი ე. ი. სამღვდლოება წინააღმდეგი იყო ჰოლანდიის მთავრობის მეტის მეტი ლიბერალური პროგრამის ერთი მუხლისა, სადაც აღაარებული იყო სარწმუნოების სრული თავისუფლება; მეორენი სამართლიანათ თხოულობდნენ პრესის სრულს თავისუფლებას, მაგრამ არ მოსწონდათ ადმინისტრაციულ და იურიდიულ დაწესებულებებში ენების გათანაწილება, (ფრანკოფილებთან ერთათ ფრანგული ენის გაბატონება უნდოდათ) ამასთან ადმინისტრაციაში წარჩინებული ალაგები მათთვის სანატრელი იყო, ჰოლანდიის ფონქციონარიზმი მათ ხელ-ფეხს უკრავდა. ანექსიონისტებს ან ფრანკოფილებს უნდოდათ ბელგიის საფრანგეთთან შეერთება. ამ ნაირათ ყველანი საწინააღმდეგოთ უმნიშვნელო მიზეზებს ჩხრეკდნენ, გარკვეული, გონიერი მიზანი კი არც ერთს არ ქონდა. ქვეყნის თავისუფლება; ბელგიის დამოუკიდებლობა არც ერთს არ ახსოვდა. 1823 წლიდან ჰოლანდიის მთავრობამ ბელგიაში ნიდერლანდური ენა ოფიციალური ენა აღიარა; ამნაირათ პატარა ბელგიაში სამი ოფიციალური ენა იყო: ფრანგული, ჰოლანდიური და ფლამანური. ეს საკმარისი იყო მოწინააღმდეგეთა ჯგუფების შესაერთებლათ; ლიბერალებს და ფრანკოფილებს სამღვდლოებამაც მხარი დაუჭირა და მთავრობას პროტესტი პროტესტზე გამოუცხადეს. სუსტი ვილჰელმში თითქმის დაითანხმეს. სამღვდლოება და ლიბერალები დროებით დაშოშმანდა, მაგრამ ფრანკოფილები მედგრათ განაგრძობდნენ წინააღმდეგობას. აი რას წერდნენ ამ დროს ისინი ერთ ერთ თავის ჟურნალში: „ერთი წამია საჭირო, რომ მეფეს კისერზე თავი მოვაჭრათ, მეორე წამს კი გილიოტინის ფიცარს მივაკრამთ“, მაგრამ ამგვარი პროვოკაცია ხალხზე არაფერს შთაბეჭდილებას არ ახდენდა. 1830 წელიც მოახლოვდა. ამ წლის ივლისში საფრანგეთში რევოლიუცია მოხდა, კარლ X ტახტიდან ჩამოაგდეს. ბელგიის მემბოხეებს იმედი მიეცათ; რევოლიუციის სურათი თვალ-წინ დაეხატათ, საფრანგეთის რევოლიუციით წაქეზებულები ჰოლანდიის მთავრობასთან საბრძოლველათ მოემზადნენ. ამავე წლის 24 ავგისტოს ვილჰელმის დაბადების დღე უნდა ედღესასწაულოთ; ბრიუსელის პარკებს საილიუმინაციოთ ამზადებენ, ქუჩებზე კი მემბოხეები პროკლამაციებს არიგებდნენ შემდეგი წარწერით; „24-ს ილიუმინაცია, 25-ს რევოლიუცია“-ო. ხალხი აღელდა; მემბოხეები კრებებს მართავდნენ და ვილჰელმს პეტეციებს უგზავნიდნენ, სადაც ითხოვდნენ ძველი სამინისტროს გადაყენებას და ახალი სამინისტროს ხალხის წინაშე პასუხის მგებლობას; მაგრამ სამინისტროს წესდების შეცვლა კონსტიტუციის ძალით ვილჰელმს შეუძლებლათ მიაჩნდა და არა ერთხელ უნეორებდა პეტეციონისტებს: „მართალია სისხლის ღვრა საზიზღრობაა, მაგრამ ევროპის წინაშე სირცხვილი იქნება, რომ თქვენი თავხედი მოთხოვნები დაუაკმაყოფილო“. ამ პასუხის შემდეგ 600 ჯარის კაცი ბრიუსელის კარებს მიაყენა. რა ქნეს ამ დროს ბელგიის მემბოხეთა მეთაურებმა? თავზარ დაცემულნი აქეთ-იქით მიიმალონ: ზოგი საფრანგეთს შეეხიზნა, ზოგიც არდენის ტყეებში დაიმალო. ვის უნდა გაეცა პასუხი ჰოლანდიის ძლიერი ჯარისათვის, რომელიც ბრიუსელს გარს ერტყა, თუ არა ისევ

ბრიუსელის მუშა ხალხს და ეს ასეც მოხდა. შემოდებულმა მანქანამ ბევრი მუშა ქუჩაზე ულუკმაპუროთ გამოყარა; ამ ელემენტებისაგან შემდგარი მებრძოლი რაზმი ვილგელმის ჯარისათვის სახუმრო არ იყო. ბრიუსელის მუშებს ბოლოს ფლანდრიის გლეხებიც მიემატენ. სამი დღის განმავლობაში (23 სექტემბრიდან) ბრიუსელის ქუჩებზე მუშა ხალხმა მიუვალი ბარიკადები ააშენა. სამი დღის განმავლობაში სისხლის ღვრა არ შეწყვეტილა. ბოლოს ვილგელმის ჯარი უკუქცეული იქნა და იძულებული იყო ბრიუსელი მიეტოვებინა და ისევ ვოლანდიის გზას გადგომოდა. მართალია ვოლანდიის მთავრობა ამით არ დამცხარალა; არა ერთხელ ვაიმეორა კიდევ ამაირი ექსპედიციები; არა ერთხელ მტვრათ აქცია ბელგიის საუკეთესო ქალაქები და სოფლები, მაგრამ ბელგიის დამოუკიდებლობის საძირკველი უკვე ჩაყრალი იყო. როდესაც მუშა ხალხმა ბრიუსელის და სხვა ქალაქების ქუჩები თავისი სისხლით მოარწყოა, ამ დროს არც დიპლომატიას ეძინა; მან ბოლო მოუღო ვილგელმის თავ-გასულობას და ნება არ მისცა ბელგიის ჯარის შემწეობით დაპყრობის. საფრანგეთი და ინგლისი, აი ორი სახელმწიფო, რომლებიც უფრო დაინტერესებულნი იყვენ ბელგიის კითხვაში. საფრანგეთს უნდოდა ბელგიის შემოერთება, მაგრამ ინგლისის საწინააღმდეგოთ ვერას გაბედავდა; ბოლოს ბელგია დამოუკიდებელ, ნეიტრალურ სახელმწიფოთ იქნა აღიარებული, მაგრამ მეფის არჩევაც სადავოთ გახდა. ბელგიის წარჩინებულებს საფრანგეთის მეფის ლუი ფრედიპეს შვილი უნდოდათ თავის მეფეთ, მაგრამ ინგლისი ამის წინააღმდეგი გახდა; მას კანდიდატათ კობურგელი პრინცი ლეოპოლდი ყავდა, რომელიც ბოლოს აირჩიეს კიდევ ბელგიის პირველ მეფეთ. აი მოკლეთ ბელგიის დამოუკიდებელ სახელმწიფოთ გამოცხადების ისტორია. ადვილი მისახვედრია, რომ ვოლანდიის მთავრობის მოწინააღმდეგეთა ჯგუფების მოთხოვნები უბრალო ჟინი იყო, რადგანაც დამოუკიდებელ ბელგიაში, (რომლის დამოუკიდებლობა მათ სიზმრათაც არ ელანდებოდათ), კონსტიტუციის ძალით აღიარებული იყო სარწმუნოების სრული თავისუფლება და ორი ენა: ფრანგული და ფლამანური ოფიციალურ ენებათ. ეს კონსტიტუცია მათივე შედგენილი იყო. ამაირათ ერთის მხრით მუშა ხალხის მოუშაადებლობით და მეორე მხრით დიპლომატიის შეცდომით ბელგიის ბურჟუაზიამ „ედემი“ ხელში ჩიგდო და განცხრომას მიეცა. (მუშა ხალხის „ინიციატივით“, ენერჯით და წრომის მოყვარეობით შექმნილი აუარებელი სიძლიდრე მან დაისაკუთრა. რა მისცა სამაგიეროთ ამისა მუშა ხალხს ბელგიის ბურჟუაზიამ? დიდი სამუშაო დღე დი უმცირესი სამუშაო ქირა, თუმცა მრეწველობაში და ადემიციემობაში ბელგიას პირველი ალაგი უქირავს სხვა დიდ სახელმწიფოებს შორის, სოციალურ კიბხვებში ის ჯერ კიდევ უკანასკნელია. აი ამ მრეწველობის სამეფოში მუშა ხალხი დღესაც მოკლებულია სიყოველთაო თანასწორ არჩევნების უფლებებს და სავალდებულო პირველ დაწყებით სწავლა-განათლებას; არც ერთი და არც მეორე ბურჟუაზიას არ ესაქიროება; ეს მას საუკეთესო საშვალეზათ გაუხდია პროლეტარიატის ექსპლოატაციისათვის. აი, რას დღესასწაულობს დღეს გამარჯვებული ბელგიის ბურჟუაზია, აი რისთვის არ დღესასწაულობს დამარცხებული ბელგიის პროლეტარიატი. „ბელგია კაპიტალისტების ედემიო“ თქვა თავის დროზე მარქსმა. თანამედროვე ბელგია კი კაპიტალიზმ-კლერიკალიზმის ედემიო. კაპიტალიზმ-კლერიკალიზმი ერთიმეორეს დამატება; ეს ორთავიანი გველეშაპია, რომელიც ბელგიის პროლეტარიატს ლოდით დაწოლია. როდესაც ამ გველეშაპს ორი-

ვე თავი მოწყდება, პროლეტარიატის დღესასწაულებიც მაშინ დაიწყება. მაშ ჩვენც ეს ვუსურვოთ მას.

ასე, ჩემო მანასეო, ხან ისე და ხან ასეო!

რუსეთის საზოგადოებრივი მოძრაობა ზღაპრულ მდევსავით დღითი დღე იზრდება. საზოგადოების ყველა მიძინებულ ნაწილებს მუჯღუფუნს ჰკრავს ეს მოძრაობა და გამოყავს ამ პოლიტიკურ ინდიფერენტისმის მდგომარეობიდან, რომელსაც დღემდის შეუპყრია იგინი. სუყველა—კაპიტალისტი თუ მემამულე, მუშა თუ სოფლის ბოგანო, ხელოსანი თუ მესაკუთრე-გლეხი —სუყველა ესენი ცდილობენ წესი აუგონ იმ ბიუროკრატიულ რეჟიმს, რომელმაც ეკონომიურ გაკოტრებადღე მიიყვანა ჩვენი ქვეყანა, ხოლო მცხოვრებლები გონებრივ სილატაკის ბნელეთში ჩაადლო; აი, ეს არის ყველა კლასთა, საზოგადოებრივ ჯგუფთა და მათი ლტოლვილების გამომხატველ პარტიათა უახლოესი მიზანი. მაგრამ აქ ერთი საკითხი იბადება: ყველა ეს კლასები ერთნაირათ არიან დაინტერესებული ამ პოლიტიკურ ბრძოლაში, თუ არა? ყველა ამათთვის საბოლოო მიზანს შეადგენს პოლიტიკური თავისუფლება, თუ არა? რასაკვირველია, არა. ჩვენ ვიცით, რომ პროლეტარიატისთვის პოლიტიკური თავისუფლება მხოლოთ საშვალეზას წარმოადგენს, ისეთ საშვალეზას, რომელიც მას კლასობრივ შეგნებას უფითარებს და კლასობრივ ბრძოლას უადვილებს; ხოლო ასეთი შეგნებით და ბრძოლით იგი უფრო ადრე დაამყარებს სოციალიზმს. —ეს ხომ ქვეყნის გაზეპირებული ქეშმარიტებაა, ეს ხომ ყველა გიმნაზიელებმაც იციან ახლოა, გვისაყვედურებენ ჩვენ. მჯერა, სამაროლიანი შენიშვნაა, მარა მოვავგონებ მკითხველს გიოტეს ბრძნულ სიტყვებს: „წამ და უწუშ უნდა იმეორებღე ქეშმარიტებას, რადგან შენს გარეშემო მუდამ შემცდარი აზრები გაიმისო.“ დიან, უნდა ყოველ-წამს იმეორებღე ქეშმარიტებას, მით უმეტეს, რომ ახლა და ახლა ეს „შემცდარი აზრები“ „მარქსისტებსაც“ ძალიან ეჩვია, „მარქსისტებს“, რომელნიც პროლეტარიატის კლასობრივი ინტერესების დაცველებათ სახავენ თავიანთ თავს უნდგამ. რაშია საქმე? ჩვეით ჩვენ აღენიშნეთ, რომ პროლეტარიატი სხვა კლასებთან და საზოგადოებრივ ჯგუფებთან ერთათ მონაწილეობას რღებს პოლიტიკურ ბრძოლაში. ამ ბრძოლაში უმთავრესი, ცენტრალური ადგილი პროლეტარიატს უქირავს, ხოლო ყველა ბურჟუაზიული კლასები თვალბში შესცქერიან მას და მის გარეშემო მწკრივდებიან, რადგან ხედავენ მუშა ხალხის პოლიტიკურ ძალას. ამ გვართ, პროლეტარიატი გამოდის ძლიერი დემოკრატიული პარტიის სახით და, როგორც ამაირი, ადვილი შესაძლებელია ფარგალს გადასცდეს, ბურჟუა-დემოკრატთა კლასების მიზნის გამახორციელებელ იარაღათ გახთეს, გაითქვიფოს ამ კლასებში და თავის კლასობრივი სახე სრულიად დაკარგოს. სწორეთ ამ ცეცხლივით ვადვიებულ დემოკრატიულ მოძრაობაში იმალეა საფრთხე; სწორეთ ამ დემოკრატიულ ბრძოლაში მეთაურობას უნდა გაუფრთხილდეს პროლეტარიატი, როგორც კლასობრივ ნიადაგზე დამყარებული პარტია. მუშათა კლასს და მის იდეოლოგებს (მარქსისტებს) ფრიად ძნელი საქმის შესრულება ხვდათ წილთ: მათ აქტიური მონაწილეობა უნდა მიიღონ ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ ბრძოლაში ისე, რომ არ გაითქვიფონ შიგ; მათ მუდამ მადლა უნდა ექიროთ კლასობრივი ბრძოლის დროში და არ უნდა შეასუსტონ პროლეტარული თვით-შემეცნება; პოლი-

ტიკურ ბრძოლასთან ერთად მათ არ უნდა დაივიწყონ ეკონომიური ბრძოლა — თავის აგრესიულ მსვლელობაში მუდამ უნდა ახსოვდეთ კლასობრივი ბრძოლა და ამით უნდა სამუდამოთ გამოიმიჯნონ თავის თავი ყველა ბურჟუაზიულ და წერილ-ბურჟუაზიულ პარტიათაგან. ამიტომ არ არის საკმაო მარტო სიტყვით მოგქონდეს თავი პროლეტარტა ინტერესების დამცველათ, არ კმარა მუშათა კლასის პროგრამა შეისწავლო მხოლოდ და თავის თავი მარქსისტათ აღიარო, საქმე ის არის — თვით საქმეზე მოიხმარო შენი მარქსისტული პრინციპები და რიგინათ გაიყვანო ისინი ცხოვრებაში. შეუმცდარი პარტიული პროგრამა, — ამ რას შეუძლია მარქსისტის შეურყევლობის გამოცდა.

და ამ როდესაც ზოგიერთები, რომელნიც თავის თავს მუშათა ინტერესების დამცველათ თვლიან, „ცხოვრებამ სამოქმედოთ გამოიწვია — მათ რყევა დაიწყეს და ყოველივე გამჭრიახობა დაკარგეს.

მათ ერთობ გააზვიადეს პროლეტარიატის და გლეხ-კაცობის პოლიტიკური მნიშვნელობა დღევანდელ მოძრაობაში და წინ წამოსწიეს პოლიტიკური ბრძოლა, რომელსაც იგინისაზოგადობრივ სიღუბეებისაგან ერთად ერთ მხსნელათ თვლიან. ისინი მხოლოდ ერთ კარებს ხედავენ თავის წინ და ასე მიმართავენ პროლეტარებს და გლეხებს: ხელი გაუწოდეთ ბურჟუაზიულ კლასებს და ყველა ერთად, ძმურად და მეგობრულათ შედით ამ კრებაში. ამით იგინი, რასაკვირველია, კლასობრივ ბრძოლას აფუჩხებენ და პროლეტარიატის თვით შემეცნებას აზნელებენ. ამ გვართ იგინი წერილ-ბურჟუაზიის დამცველებათ ხდებიან.

ასეთია ბ. ივ. გომართელიც. რა ნაირათო, იკითხავს გავრცელებული მკითხველი. რახან ასეა, მივმართოთ მის წერილებს, რომელთაგან პირველი „მოგზაურის“ მე 16 ნომერში დაიბეჭდა, ხოლო დანარჩენი ორი ივერიის 114 და 118 ნომერში იყო მოთავსებული.

თავის პირველ წერილს ბ. ივ. გომართელი მატერიალისტურ შეხედულებაზე ამყარებს (რითაც აიხსნება ამ წერილის „მოგზაურში“ დაბეჭდვა). ავტორი ჯერ მოკლეთ განიხილავს, როგორ გადაიქცა მონობა ბატონყმობათ, როგორ მოისპო ბატონყმობა და აღნიშნავს მშრომელთა დაუსრულებელ ბედშობას და მონურ, დაჩაგრულ მდგომარეობას. დასასრულ ბ. გომართელი სამართლიანი დასკვნით მიმართავს გლეხებს: „შენ თან და თან მიხვედი იმ უტყუარ დასკვნამდე, რომ გაჭირვებულს არავისი იქნება არ უნდა გქონდეს კარდა საკუთარი თავისა (კურსივი ჩვენია). ტანჯვამ და შევიწროებამ შენში განავითარა სულის სიძლიერე, გულის სიმაგრე და სავაჟკაცე. მთელი შენი ცხოვრება, მონობიდან მოყოლებული დღევანდლამდე, მხოლოდ სასწავლებელი იყო, სადაც შენ ერთად-ერთი მასწავლებელი — ცხოვრება გამზადებდა ლ გრწოვნისა, რომ შეგეგნო, თუ როგორ და რა გზით უნდა ბრძოლა ადამიანური ცხოვრებისათვის“ ასე რომ მუდმივ ეკონომიურმა ქაბანწყევტამ და უფლებათ-ართმეულმა არსებობამ მიიყვანა გლეხი იმ შეგნებაამდე, რომ აუცილებლათ საჭიროა საკუთრათ გამოიხაროს თავის მჩაგვრელებთან (მემამულეებთან) საბრძოლველი გზა; რომ ის მხოლოდ თავის ძალღონეს დაემყაროს და ტყუილათ არ ეძებოს რამე გარეშე დახმარება.*) აქედან ცხადია ის ლოდიკური აზრი, რომელიც უნდა დაასკვნას ჩაგრულთა ინტერესების ყოველივე დამცველმა, სახელდობ: ბიუროკრატიათთან

საზოგადო ბრძოლის დროს, რომელშიაც ყველა იღებს მონაწილეობას განურჩევლათ კლასათა და წოდებათა, ჩაგრულთ არამც და არამც არ უნდა დაივიწყონ თავისი მჩაგვრელებთან ბრძოლა და ვერც დაივიწყებენ რადგან უკანასკნელნი (მჩაგვრელები) მეტათ საგრძობელი არიან მათთვის, და გარდა ამისა პოლიტიკური ბრძოლა არის ამასთანავე ეკონომიური ბრძოლაც. მაშასადამე, როცა გლეხები მემამულე-თავდაზნაურობასთან ერთად მიდიან ბიუროკრატის წინააღმდეგ, მათ ყოველ ფეხის გადადგმაზე უნდა აგრძობინონ თავიანთ ექსპლოატატორებს, რომ იგინი ეკონომიურათ გლეხების მტრები არიან, რომ მათ შორის გაუვალთ უფსკრულია, როგორც სამართლიანათ შენიშნეს მოგზაურის მე 25 ნომერში მოთავსებული წერილის ავტორებმა („ბ. ივ. გომართელის წერილის გამო“), რომ შეიძლება და საჭიროც არის „ИТН ВРОЗЬ, НО ВМЕСТЬ БИТЬ“. ასეთი დასკვნა გამოიყვანა ბ. ივ. გომართელმაც, თუ არა? ვნახოთ. „ივერიაში მოთავსებულ შექდეგ წერილებში (იხ. „ივ.“ № № 114, 118) ბ. ივ. გომართელი განსაკუთრებით აღნიშნავს პოლიტიკურ მოძრაობის ფრიად დიდ მნიშვნელობას და მაუთითებს რა ყველასათვის ერთ საზოგადო მტერს, ურჩევს გლეხებს დროებით მაინც დაივიწყონ კლასობრივი ინტერესების წინააღმდეგობა, გაანელონ ეკონომიური ანტაგონიზმი და მეგობრულათ გაუწოდონ ხელი თავდაზნაურობას, რომელიც მათსავით დაინტერესებულია „გარეული მტრის“ (ბ. გომართელის სიტყვებია) მოსპობაში, თითქო ეს „გარეული მტრები“ ცხრა მთას იქიდან თავს-ესხმოდენ მათ და თავდაზნაურობის ე. ი. გლეხების პირდაპირ ექსპლოატატორთა ეკონომიურ ინტერესების დამცველი, იგივე შინაური მტრები არ იყვენ.*)

„ივერიის“ 114 ნომერში ბ. ივ. გომართელი ამბობს: „ძლიერია შენი ეკონომიური მტერი, ის ძირს უთხრის შენს კეთილ-დღეობას. თუ შენ ხშირათ გშია, ბევრჯერ გცივა... — ამგვარს შენს სილატაკესა და დაბეჩავებაში დიდი წილი უდევს შენს კეანშიურ მოწინააღმდეგეს (კურსივი ჩვენია). მაგვამ (კურს. ჩვენია) გაცილებით უფრო ძლიერია მეორე მოწინააღმდეგე, საპოლიტიკო მოწინააღმდეგე ანუ ბიუროკრატია“, გამოდის რომ, ამის დაგვართათ გლეხებმა უნდა შეასუსტონ მემამულეებთან ბრძოლა, თვალი უნდა მოიბრძინონ ეკონომიური ანტაგონიზმის წინაშე; ბ. გომართელს სწორეთ ამ გვარი დასკვნა გამოყავს იმავე წერილში: „არ უნდა გაამწვავო (მიმართავს იგი გლეხს) შინაური ბრძოლა (კურს. ჩვენია) და არ უნდა გავიწყდებოდეს, რომ თუ მთელი შენი ძალ-ღონე და ყურადღება შინაურ მოწინააღმდეგეს გადააღიე, დასუსტებულსა და ღონე-მიღეულს, გარეული მტერი უფრო მძლავრათ ჩაგიჭერს ხელში“... თვალ-წინ ნაციონალ-დემოკრატები ავტონომისტები მიდგანან. ასე ხომ ისინი მიმართავენ ხოლმე ქართველ მუშებს და ეუბნებიან: თუმცა თქვენ და ქართველ კაპიტა-

*) სულ ტყუილათ ითქვება ბ. გომართელი იმის დასამტკიცებლათ, რომ ახლა თავდაზნ. და გლეხობას უნდა ვუტყუროდეთ არა როგორც წოდებებს, არამედ როგორც კლასებს, რომ როგორც თავ. აზნ. ერთი ნაწილი ლატაკდება და პროლეტარდება, ისე გლეხთა შორისაც ჩნდებიან მსხვილი მესაკუთრეები. სრული ქეშმარიტებაა და არავინაც არ ედავება ამაში, ხოლო თუ შემოხსენებულ წერილის („მოგზ.“ № 25) ავტორებს სწამებს ამას, ასეთი ბრალდება ყოველათ უსაფუძლოა. ისინი სრულიად ნათლათ აცხადებენ: „ამ ორ კლასთა შორის უშველებელი ორმთა გათხრილია“. აქ ისინი თავ. აზნ. და გლეხებს, როგორც სხვა და სხვა კლასს, ისე, უყურებენ. თავის თავათ ცხადია, რომ, როდესაც ლაპარაკი სოფლის ეკონომიურ ბრძოლაზეა, სიტყვა „თავდაზნაურები“ ნიშნავს მყველფელ თავდაზნაურებს, ხოლო სიტყვა „გლეხები“ — გაყველფელ გლეხებს, ექსპლოატაციის მსხვერპლთ.

*) მარა ვინაიდან ამ ბრძოლას ბიუროკრატია კლავდა მუდამ შეძლებულთა ინტერესების დაცვით, რასაკვირველია გლეხები პოლიტიკურ ბრძოლის გზაზე უნდა შემდგარიყვენ.

ლისტა შორის კლასობრივი ანტიგანაზღვიანობის სუფიქსი, მარა დაივიწყეთ კლასობრივი ბრძოლა ნაციონალური ინტერესების გულისთვის, შეუერთდით მათ და გასწით ქმურათ საზოგადო მტერის წინააღმდეგო“. სწორეთ ასე მოსდის ბ. გომართელსაც: ასე რომ ბ. გომართელზე ზედ-გამოჭრილია ხალხის ანდაზა: „ასე, ჩემო მანასეო, ხან ისე და ხან ასეო!“.

— მე ხომ მემამულე თავად-აზნაურობას ვყოფ ვაპროლოცებულ თავად-აზნაურებისაგანო— შეგვნიშნავს ალბათ ბ. გომართელი; მე ხომ უკანასკნელებთან შეერთებას ვურჩევ გლეხკაცობასო. ეს თათქმის მართალია, მარა რაკი ასეა, ნუ დაიზარებთ და წაიკითხეთ „ცნ. ფ.“ № 2820-ში მოთავსებული წერილი რედაქციის მიმართ ბ. გომართელისა: ყოველ ექვს გარეშეა, რომ ამ წერილში ბ. გომართელი მთელ გლეხობას უჩუქებს მთელ თავად-აზნაურობასთან შეერთებას, აი თვითონ ის წერილიც:

«ბ-ნო რედაქტორო! გთხოვო, ალაგი დაუთმოთ ჩემს წერილს თქვენ გაზეთში. ჩემი მეორე წერილი გლეხისადმი ველარ იბეჭდება. ამ წერილში მე ვუბრუნებ გლეხებს, რომ თავად-აზნაურობა არ არის დღეს მისი მტერი, არამედ მტერი სულ სხვაა და ამ საერთო მტრის დასამარცხებლათ თავად-აზნაურობა და გლეხობა უხდა შეერთდენ მეთქი. ჩემი პირველი წერილი-კი ბევრმა მკითხველმა ისე გაიგო, ვითომ მე გლეხობას თავად-აზნაურობის წინააღმდეგ ვაქებებდე. ამგვარი ქაღალეგება მე აზრათაც არ მომსვლია; პირველ წერილში მე სრულებით სხვა ვინმე მყავდა სახეში და არა თავად-აზნაურობა. რა აზრისაც უნდა ვიყო წოდებათა ურთ-ერთ დამოკიდულების შესახებ, დღევანდელ დღეს მაინც ერთ წოდებას მოერეს არ მივესყვდი, რადგან ეს იქნებოდა ჩემივე ხელით ჩვენის ხალხის ყელის გამოჭრა და ყალბ გზაზე შეყენება“.

თქვენ ეს არ გეგონოსთ მუშა ხალხის მიმართ შემთხვევით გასროლილი ლოზუნგი; არა, ეს არის ჩვეულებრივი ტაქტიკა ისეთი ადამიანისა რომელსაც თავისი თავი მუშა ხალხის ინტერესების დამცველი გონია და ნამდვილათ კი წვრილ-ბურჟუა დემოკრატის შეხედულებას ვერ გაცილებია, ბ. გომართელი ტიპიური ეს-ერია.

— ეს კი ნამეტანია, ამის თქმა კი შეუძლებელია ივ. გომართლის შესახებო, წამოიძახებს განცვიფრებული მკითხველი, დამტკიცება გნებავთ? ბატონი ბრძანდებით! თვლი გადაავლეთ ბ. გომართელის წერილის იმ ადგილს, სადაც ავტორი აგრარულ კითხვას ეხება:

„დღევანდელი აგრარულ მოძრაობას მე არ ვაძლევდი და არც ახლა ვაძლევ იმ გვარ მნიშვნელობას, როგორსაც ზოგიერთნი აძლევენ;... სამეოთხედლათ აიღებს იუ სამეათედლათ გლეხი მიწას,... ეს ბევრით ვერაფრით წასწვევს წინ გლეხის ლარის ქონს. სანამ მიწა კერძო საკუთრებათ დარჩება, რაც უნდა ებრძოლოს გლეხი თავად-აზნაურობას, ამით ის საწადელ მიზანს ვერ მიადწევს—ხსნა მხოლოთ მიწის გასაზოგადოებრივობაშია... დღევანდელი აგრარული მოძრაობა კი მიწის გასაზოგადოებრივობას ვერ დაამყარებს (ხაზს ჩვენ ვუსვამთ). «ივერია» № 118.

ასე რომ ბ. გომართელის აზრით ყოველივე მოთხოვნა, რომელსაც გლეხი მემამულესთან ეკონომიურ ბრძოლის პროგრამაში აცხადებს, როგორც მაგ., ჩამონაჭრები—ფუჭე და ამაოა, რადგან ამნაირი ეკონომიური ბრძოლა პირდაპირ სოციალიზმს ვერ დაამყარებს. აი, ნამდვილი ბერნშტეინისებური ფორმულა, მხოლოთ უკუღმა ნათქვამი: „მიზანია ყველაფერი, მოძრაობა კი არაფერი.“ ასეთ ფორმულას ყოველი ბურჟუა სიამოვნებით მოაწერს ხელს. სოციალიზმის დამყარება ბურ-

ჟუაზიულ იდეოლოგიებსაც „სწამთ“ მარა როცა საქმე მოძრაობაზე მივა, მაშინ იგინი ცდილობენ დაუმტკიცონ მუშათა კლასს, რომ სოციალიზმს დაამყარებს არა მქედმაქედნიერი ბრძოლა ანუ კლასთა ბრძოლის გეგმარება, არამედ მშვიდობიანი გზა, ანუ როგორც „ივერიის“ 114 ნომერში სწერს ბ. გომართელი „გონიერული საშუალება—შეთანხმება“ მხავერდლათ და დაჩაგრულათ. სრული ქეშმარიტებაა: დღევანდელი აგრარული მოძრაობა, რომელიც გლეხების ცნობილ ეკონომიურ მოთხოვნებზე დაამყარებული, ანაზღვეულათ ვერ დაამყარებს სოციალიზაციას, მაგრამ ნუ თუ აქედან იმ დასკვნის გამოყვანა შეიძლება, თითქო ყველა ეს მოთხოვნები ფუჭი და ამაო იყოს და მათ დიდი მნიშვნელობა არ ქონდეს კლასობრივ ბრძოლაში; გავს რომ, თუ ჩვენ ასეთ გზას გვერდი აუხვიეთ—ერთ მშვენიერ დღეს მიწის სოციალიზაციას მოვახდენთ ერთბაშათ! ესერების შეხედულებით სწორეთ რომ ასეა და ბ. გომართელიც ეთანხმება ესერებს, თუ რომ ზემოთ ამოწერილ ციტატას ვიქონიებთ მხედველობაში.

ბ. გომართელმა, რახან მას თავის თავი მარქსისტათ მოაქვს, კარგათ უნდა იცოდეს აგრარული პროგრამა, სადაც დღევანდელ აგრარულ მოძრაობის დროს. ყველა ეკონომიური მოთხოვნა ბატონ-ყმური წყობილების მასასპობათა მიმართული, უმთავრესი მათი დანიშნულება კი კლასთა ბრძოლის თავისუფალი განვითარებაა სოფელში.

ახლა მაინც გრძნობს, ალბათ ბ. გომართელი, რომ ნებისითი თუ უნებლიეთ ესერების და წვრილ-ბურჟუაზიის შეხედულებისკენ გადახარა იგი, როდესაც გლეხებს თავად-აზნაურობასთან შეერთება ურჩია უახლოეს საზოგადო მიზნის მისაღწევათ. ამით მან ღონიერება კლასობრივი ბრძოლის შესუსტება, ხოლო კლასობრივი ბრძოლა ზრდაეტიკრატის უმთავრეს საზრუნავ საგანს წარმოადგენს.

მაგრამ კმარა! ისეც გიჭიანურდა წერილი. შეიძლებაოდა კიდევ გვეთქვა ორიოდ სიტყვა აგრარულ კითხვის შესახებ, მარა ამ წერილში ჩვენ გვინდოდა გომართელის წერილთა მიხედვით, ავტორის ნამდვილი სახე გამოგვეჩვენო მკითხველისათვის, რაც ვგონებ საქმათ შევასრულეთ. გამოირკვა, რომ ბ. გომართელი იმ ჯურის ხალხს ეკუთვნის, რომლის მიმართ თამამათ და სამართლიანათ ითქმას: ასე, ჩემო მანასეო, ხან ისე და ხან ასეო.

კ. ანდ—შვილი.

რ. მ. დ. ა. მ. მ. მ. მ. მ. მ.

იმედი გვაქვს, ეს და წინეთ დაბეჭდილი წერილები დაარწმუნებენ ბ. გომართელს, რომ ჩვენსა და მის შორის ამ შემთხვევაში სწორეთ პრინციპიალური განსხვავებაა. ვფიქრობთ, საქმაო დრო ქონდა, ჩაკვირებოდა თავის საქციელს, და ახლა საქირთა მხოლოთ მცირეოდენი გულახდილობა, რომ თავისი შეცდომა აღიაროს. ყველასათვის ამკარაა, რომ ამ შემთხვევაში ბ. გომართელი აცდა იმ მიმართულებას, რომელსაც მაინც არ ეშვება—პარტიაში არსებული უთანხმოებით უნდა ისარგებლოს და მით იმართლოს თავის მისდა სამწუხაროთ, ამ კითხვაში არავითარი სადავო და საქმათო არ არის მიმდინარეობის შორის, რასაც თვით „მოგზაურში“ მოთავსებული ამხანაგების წერილიც ამტკიცებს და უმცირესობა-უმრავლესობისაკენ თავის ქნევა მას არაფრათ გამოადგება. რომელი მიმდინარეობაც უნდა აიღოს ბ. გომართელმა, ამ შემთხვევაში, მის შეხედულებას ორივე უარყოფს, და სჯობს ამ ხერხს თავი დაანებოს და ერიდოს უნებლიე პროვოკაციას... რაც შეეხება ჩვენი რედაქციის „საქციელს“

(იხ. „ივერია“ № 118), რომელიც „ივერიის“ მკითხველებთან გადაქვს ბ. გომართელს მსჯავრის დასადგენად, და რომელიც იმაში მდგომარეობს, რომ „პირველი შეცდომისათვის“ მოლაღობა *) დაეწამეთ მას, ჩვენ საესებით ვკისრულობთ პასუხს მგებლობას და ვეთანხმებით შემომწყვალ ავტორს, რომ იგი მართლაც დამახასიათებელია ჩვენთვის და ასეთად ჩათვალოს ყველამ, თუნდ ბ. გომართელს მკაცრივე „ცნ. ფურცელმაც“. დღევანდელ №-ში მოთავსებულ წერილში მოყვანილია ბ. გომართელის მიერ „ცნ. ფურცელში“ დაბეჭდილი წერილი, და ვთხოვთ მკითხველებს, მიაქციონ მას ყურადღება და გვითხრონ გულახდილად—გვექონდა თუ არა ამ წერილის შემდეგ უფლება და გვედვა თუ არა მოკალეობა, უპასუხით არ დაგვეტოვებია ასეთი ცრუმორწმუნეობა? გვითხრონ აგრეთვე, გვაქვს თუ არა უფლება, პირადობის მიხედვით და მიკერძებით დავფასოთ საჯაროთ გამოთქმული აზრები, ნაქტურ როცა მათში აღარაფერი საქვია არ არის? ჩვენ ყოველთვის აზრთან გვაქვს საქმე და მას ვარჩევთ, მიუხედავად იმისა, გომართელია მისი გამოთქმელი თუ სხვა ვინმე აი, ამ მოსაზრებით ვხელმძღვანელობდით ამ შემთხვევაშიაც, რასაც გულახდილად ვაცხადებთ ჩვენი მკითხველის წინაშე და მზათ ვართ მას მსჯავრს საესებით... დავემორჩილოთ.

ბურჟუა და პროლეტარი *

(თარგმანი)

გარად ამისა მსხვილი, წარმოებას განვითარებასთან ერთად, როგორც დავინახეთ, გაბატონებულ კლასთა მთელი ჯგუფები პროლეტარიატთა ბანაკში გადადიან, ან არა და თავისი საზოგადოებრივი მდგომარეობის დაკარგვის შიში მანც იპყრობს. ესენიც აღმზრდელ ელემენტებთან ითვლებიან პროლეტართა შორის.

დაბოლოს, იმ ხანებში, როცა კლასთა ბრძოლა თავის დასასრულს უახლოვდება, ძველი საზოგადოებას გაბატონებულ კლასთა გახრწნა იმ ზომამდე მიდის, რომ მას შორდება რამოდენიმე ნაწილი და ემხრობა მომავლის „დროშის“ მატარებელ რევოლიუციონერ კლასს. როგორც ერთხელ თავდაპირველობის ერთი ნაწილი ბურჟუაზიის მხარეზე გადადგა და მას შეუერთდა, ისე ახლა ბურჟუაზიის ერთი ნაწილი პროლეტარიატის მხარეზე გადადის. სახალდობრ ეს ის ბურჟუაზიელი-ლოგები არიან, რომლებმაც თეორეტიულად შეიგნეს მთელი ისტორიული მოძრაობა.

ყველა იმ კლასთა შორის, რომელნიც დღეს ბურჟუაზიის ებრძვიან, მხოლოდ პროლეტარიატი წარმოადგენს ნამდვილ რევოლიუციონერ კლასს; ყველა სხვა კლასები მსხვილი მრეწველობის განვითარებით ეცემიან და ქრებიან; პროლეტარიატს კი ჰქმნის და ავითარებს იგივე მიზეზი.

საზოგადოების საშუალო წრეები—წვრილი ვაჭრები და მრეწველები, ხელოსნები და გლეხები,—ყველანი ებრძვიან ბურჟუაზიის თავისი საშუალო მდგომარეობის შესარჩენად. მაშასადამე ისინი კანსერვატორები არიან. ეს კიდევ ცოტაა, ისინი რეაქციონერები არიან: ისინი ცდილობენ ისტორიის ჩარხა უკუღმა დაატრიალონ. და თუ იმათ რევოლიუციონერი მნიშვნელობა აქვთ, ეს იმდენად, რამდენათაც მათ პროლე-

ტართა ბანაკში გადასვლა მოელოს და რამდენათაც ისინი არა თანამედროვე, არამედ მომავალ ინტერესს იცავენ, რამდენათაც ისინი თავისი შეხედულებას ტოვებენ და იმისთვის პროლეტარიატის შეხედულებას.

„მანწალების“ პროლეტარიატს, ამ ძველი საზოგადოების დაბალ ნაწილთა დარღვევის ნაყოფს, აქა იქ თან ითრევს ნამდვილი პროლეტარიატის რევოლიუციონერი მოძრაობა, მაგრამ თავისი ცხოვრების პირობების მიხედვით მეტი მიღრეკილება აქვს თავისი თავი რეაქციონერთა ოინბაზობას მიყიდოს.

ძველი საზოგადოების ცხოვრების პირობები პროლეტარიატისთვის ახლა სრულიად აღარ არსებობენ; პროლეტარიატს საკუთრება არა აქვს: იმისი ცალ-შეილთან დამოკიდებულება არაფრით არა ჰგავს ბურჟუაზიულ ოჯახურ განწყობულებას. თანამედროვე სამრეწველო შრომამ, თანამედროვე კაპიტალის ბატონობამ, როგორც ინგლისში, ისე საფრანგეთში, როგორც ამერიკაში ისე გერმანიაში ერთნაირად დაუკარგა მას ყოველთავე ნაციონალური ელფერა. კანონები, მორალი, სარწმუნოება, პროლეტარისათვის მხოლოდ ბურჟუაზიული ცრუ მორწმუნეობაა, რომლის ქვეშაც იმალებიან ესა თუ ის ბურჟუაზიული ინტერესები.

ყოველთავე, პროლეტარიატზე წინეთ არსებული კლასები, გაბატონებისათვისავე, მოპოვებული მდგომარეობის გასამაგრებლად, ცდილობდნენ საზოგადოება ისეთ პირობებში ჩაეყენებიათ, რომელიც ხელს შეუწყობდა მათ გადიდრებას, პროლეტარიატს კი მხოლოდ მაშინ შეუძლია სეზოვადო საწარმოვო ძალთა პატრონი გახდეს, როცა ის გააქჰქებს როგორც თავის საკუთარს, მასთან ყველა თანამედროვე წესებს ქონების შექნისას პროლეტარიატს არა აქვს-რა გასამაგრებელია, მან, პირ-იქით, უნდა დაარღვიოს კერძო უზრუნველ-ყოფილობის და გამდიდრების გამაგრებული წესები.

ყველა დღევანდლამდი მომხდარი მოძრაობა იყო მოძრაობა უმცირესობისა, ან ხდებოდა უმცირესობის სასარგებლოდ. პროლეტარიატს მოძრაობა კი არის დამოუკიდებელი მოძრაობა დიდი უმრავლესობისა, უმრავლესობისავე ინტერესების გასამტკიცებლად. პროლეტარიატს, ამ დაბალ ნაწილს თანამედროვე საზოგადოებისას, არ შეუძლია მალთა აწვევა და წელში გამართვა ისე, რომ მის ზურგზე ამართული მთელი ოფიციალური საზოგადოება მაშასთან არ გაასწოროს.

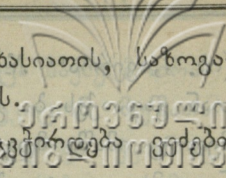
პროლეტარიატის ბურჟუაზიისთან ბრძოლა, შინაარსით თუ არა, ფორმით მაინც პირველ ყოვლისა ნაციონალური ბრძოლაა. თვითეული ქვეყნის პროლეტარიატმა, რასაკვირველია პირველ ყოვლისა თავისი საკუთარი ბურჟუაზია უნდა დაამხო.

ამგვართ პროლეტარიატს განვითარების საზოგადო შევლელობის დახატვით ჩვენ გავთვალისწინეთ ის, ცოტათ თუ ბევრათ ფარული სამოქალაქო ომი, რომელიც თანამედროვე საზოგადოების სიღრმეში წარჩოებს და მივადექით იმ საფეხურს როცა ეს ომი აშკარა რევოლიუციით იქცევა და ბურჟუაზიის დამხობით პროლეტარიატის ბატონობის საძირკველი იყრება.

ყველა დღევანდლამდე არსებული საზოგადოებრივი წყობილება, როგორც დავინახეთ, დამყარებული იყო ტანჯულ და მტანჯველ კლასთა წინააღმდეგობაზე. მაგრამ რომელიმე კლასის დასატანჯავათ, საჭიროა ისეთი პირობების შექმნა, რომელშიაც მას თავისი ტანჯული არსებობის გაგრძელება მაინც შეეძლოს. თავისი მძიმე უღლოს მიუხედავად ყვამ შესძლო კომუნას წვერათ გახთომა ისე, როგორც მოქალაქე, ფეოდალური ძალ-მომრეობის მიუხედავად, ბურჟუათ იქცა. თანამედროვე მუშა კი, პირ-იქით, იმას მაგიერ, რომ მრეწველო-

*) მოლაღობა პრინციპის ე. ი. შეცდომა, რომლის გასწორება ჯერ კიდევ შესაძლებელია, და ვურჩევთ, ნუ აყობა გულსა წყაროსს, მოიკრიბოს მოქალაქობრივი ფაქტობა.

**) იხ. მოგზ. № 26

ბის განვითარებასთან ერთად მალა აიწიოს, განვითარდეს, თავისი კლასის არსებობის პირობათა დაზღვა ეწეება. მუშა ლატაკება, და ეს სილატაკე უფრო სწრაფად ვითარდება, ვინემ სიმდიდრე და მცხოვრებთა რიცხვი უფრო და უფრო თვალსაჩინო ხდება, რომ ბურჟუაზიას არ შეუძლია შეიძინოს თავისი ბატონობა და თავისი არსებობის პირობები გახადოს მთელი საზოგადო წყობილების ხელმძღვანელ ნორმათ. მას არ შეუძლია ბატონობა იმიტომ, რომ თავის მონას მონურ არსებობასაც უსპობს და იმ მდგომარეობამდე მიიყვანა ეს მონა რომ მან უნდა არჩინოს ის, ნაცვლათ იმისა რომ თითონ გამოდიოდეს მონის ხარჯზე. საზოგადოებას აღარ შეუძლია იმის ბატონობის ქვეშ იცხოვროს ე. ი. ბურჟუაზიის ცხოვრება ვერ თავსდება საზოგადოების ცხოვრებასთან.

უმთავრესი პირობა ბურჟუაზიის არსებობა ბატონობისა არის სიმდიდრის კერძო პირობა ხელში მოგროვება და კაპიტალთა შექმნა გამრავლება. კაპიტალის არსებობის პირობა კი არის ნაქირავეები შრომა. ეს შრომა დამყარებულია მუშების ურთი ერთ შორის მეტოქეობაზე. მრეწველობის განვითარება, რომლის მატარებელიც არ შეიძლება არ იყოს ბურჟუაზია მუშათა მეტოქეობით დანაწილების მაგივრათ, ამყარებს მუშათა რევოლიუციონურ გაერთიანებას კავშირების საშუალებით. ამგვარათ, მსხვილი წარმოების განვითარებასთან ერთათ, ბურჟუაზიას ფეხ ქვეშ ეცლება ის ნიადაგი, რომელზედაც ის აწარმოებს და ნაწარმოებს რთვებს. ბურჟუაზია ქენის პირველ ყოვლისა თავის საკუთარ მესაფლავეებს. მისი დამარცხება და პროლეტარიატის გამარჯვება ერთნაირათ აუცილებელია.

(შემდეგი იქნება).

დედაკაცი და მისი ეკონომიური მდგომარეობა.

(კლარა ტეტისისა).

თარგმანი რუსულიდან.

(შემდეგი *).

ადვილათ შესაძლებელი და დასაჯერებელია, რომ ბავშვის აღზრდაში ქალი მეტ უნარსა და ნიჭს გამოიჩინს, რადგანაც ამ მხრივ მას უფრო მეტი გამოცდილება აქვს, ვიდრე მამაკაცს. მაგრამ უმრავლეს შემთხვევაში ეს მასზედ შემკვიდრეობით გადმოსული ნიჭი, ცალმხრივი განვითარების გამო, თან და თან ქრება და რჩება მხოლოდ ბრმა ინსტინქტათ.

აღმზრდელი უნდა ცდილობდეს აღამაღლოს ბავშვი გონებით გრძობით, ერთი სიტყვით, გახადოს ის ნამდვილ კაცათ. თანამედროვე კაცი კი წარმოადგენს მეტათ რთულ არსებას, რომლის განვითარება განსაზღვრულ კანონებს ემორჩილება.

აღმზრდელი ვერასოდეს ვერ მიღწევს თავის მიზანს, თუ რიგიანათ არა აქვს შესწავლილი ფიზიკური და ფსიხიური კანონები, რომლითაც ის ბავშვის აღზრდის დროს უსათუოთ უნდა ხელმძღვანელობდეს, გარდა ამისა ის კარგათ უნდა იცნობდეს ბუნებრივს, საზოგადოებრივს და ეკონომიურ პირობებს, რადგანაც შემოხსენებული კანონები ამ პირობებში მოქმედობენ.

ყოველმა ხელოსანმა, ყოველმა მხატვარმა, კარგათ უნდა იცოდეს იმ მასალის თვისება, რომლისაგან ის რაიმე საგანს აკეთებს; ამასთან უნდა ქონდეს ტექნიკური მომზადება, რაც საჭიროა მასალის დასამუშავებლათ და საგნის გასაკეთებლათ; ესევე მოეთხოვებათ იმ პირებს, რომელნიც კიდებენ ხელს

ბავშვის აღზრდას, მის განვითარებას, მისი ხასიათის, საზოგადოათ, მთელი მისი არსების გადასხვაფერებას. ჩვენ რომ რაიმე საქმის გაკეთება დაგვიჩინებდეს, მცოდნე პირს, სპეციალისტს.

ბავშვების აღზრდას კი, რომელიც ყოველ საზოგადოებრივ ფუნქციასზე უსაჭიროესია, როგორღაც არ აქცევენ ყურადღებას.

ამ ფუნქციის აღსრულება დავალებული აქვთ დედებს, რომელნიც ვითომ განგებობისაგან იყონ დანიშნულნი თავის „ბუნებრივ მოვალეობის აღმასრულებელათ.“

საზოგადოების აზრით, ყოველ ქალს, რომელიც დედათ, გახდა, შეუძლიან ამ ძნელი და მეტათ რთული მოვალეობის შესრულება. კეთილ მოაზრე ფილისტერი ასე ასაბუთებს თავის აზრს:

„ბუნებამ დააჯილდოვა ქალი დედობრივი სიყვარულის ინსტინქტით, რომელსაც აღზრდის საქმეში ვერავითარი ცოდნა ვერ შეეღრებათ.“ ჩვენ დროში, მეტი რომ არა ვთქვა, სირცხვილია ამ ინსტინქტზე ლაპარაკი; ინსტიქტი არის ბრმა და რას სხადის არ იცის, ის ვერასოდეს ვერ იზამს იმას, რასაც ცოდნა და გამოცდილება. შეიძლება ინსტინქტმა ააცილოს ბავშვს სიგლახე, მაგრამ იგივე ინსტინქტი სიკეთეს ვერ შესძენს მას.

ქალი რომელმაც არ იცის ძირითადი პირობება ბავშვის განვითარებისა, რომელიც სრულებით არ არის მონაზღებული და არ იცის როგორ წარუძღვეს ბავშვის აღზრდას, რაც საჭიროა მისთვის, რომ ბავშვი ნამდვილ კაცათ გამოვიდეს, არ ვარგა აღმზრდელათ თუ გინდ მეტის-მეტათ უყვარდეს მას თავისი შვილი.

სხვა და სხვა „ბოპულიარული სახელმძღვანელოები“ დედას დახმარებას ვერ გაუწევენ რადგანაც უმრავლესი დედებისთვის ეს სახელმძღვანელოები მიუწოდამელია.

ქალი, რომელიც მუშაობს ქარხანაში ათი თორმეტი და მეტი საათი, ან დილიდან საღამომდის სახლში ტრიალებს, ვერასფერი გზით ვერ შეისწავლის იმ მეტოდებს, რომლითაც ის ბავშვის აღზრდის დროს უნდა ხელმძღვანელობდეს. დედა უკერავს თავის შვილს დახეულ საცვლებს და აძლევს მას საქმელს—აი რაში გამოიხდება მისი შვილების აღზრდა.

ყველა იმიდან, რაც ზემოთა ვთქვით, შემდეგი დასკვნა შეიძლება გამოვიყვანოთ: ბავშვების აღზრდა უსათუოთ საზოგადოების ხელში უნდა გადავიდეს; ეს საქმე, მოუმზადებელი ქალების ნაცვლათ, სპეციალისტების ხელში უნდა ჩავარდეს.

ამ შემთხვევაში საზოგადოებამ თავისი უფლება და მოვალეობა უნდა შეასრულოს. ჩვეულების წყალობით რასაკვირველია, ჯერ კიდევ მაგრათ ჩასჭიდებიან პრინციპს, რომელიც დადადებს, რომ თვით დედა უნდა იყოს თავის შვილების აღმზრდელი, მაგრამ ცხოვრება თავისას შვრება და ამ მოვალეობას თან და თან აცლის დედას ხელიდან. ყოველ შემთხვევაში, ბავშვების აღზრდა რომ სპეციალისტებს ჩაუვარდეთ ხელში საქმე არ წახდება, რადგანაც ეს საქმე დამყარებული იქნება დრმა მეცნიერულ ცოდნაზე და არა ბრმა ინსტინქტზე. არის კიდევ სხვა, უფრო საპატიო მიზეზი, რომლის გამო ქალს არ შეუძლიან რიგიანათ შეასრულოს ბავშვების აღზრდის საქმე.

ვინც სხვის აღზრდას კიდებს ხელს, პირველ ყოვლისათვის თვითონ უნდა იყოს აღზრდილი.

ადვილი დასამტკიცებელია, რომ თანამედროვე ქალი ამ მოთხოვნისაგან ვერ აკმაყოფილებს.

იმ არსებას, რომელიც მთელი საუკუნოების განმავლობაში მონურ მდგომარეობაში იმყოფებოდა, რომელსაც უნებობდენ

* იხილეთ „მოგზ.“ № 26.

გრძნობას, გონებას, სტანჯავდენ ფიზიკურათ, შეუძლიან განა
შომავალი თაობის აღზრდა-განვითარებას გაუძღვეს?!

საკვირველი ის არის, რომ როდესაც ქალი ეს გაუხვითა-
რებული არსება, მოითხოვს თავის მდგომარეობის გაუმ-
ჯობესებას და უფლებებს, მისი ბატონ პატრონი მამა-კა-
ციები არწმუნებენ მას, რომ ქალის საქმე მხოლოდ მომავალი
თაობის აღზრდაში მდგომარეობს. როცა ამას ლაპარაკობენ,
ძალაუნებურათ შეძვენი კითხვა გებადება თავში: „ბრმას განა
შეუძლია ბრმის ტარება?! ქალთა ემანსიპაციის მოწინააღმდე-
გენი ერთი მხრით მთელ ტომებს წერენ, რომ დაამტკიცონ
ქალების განუვითარებლობა, მოუშადებლობა, ხოლო მეორე
მხრით ცდილობენ ამ დაბალ საფეხურზე მდგარ არსებათ და-
ვალონ იმისთანა სერიოზული საქმე, როგორც ბავშვების
აღზრდა; ამას, რასაკვირველია, ქალის „ბუნებრივი დანიშნუ-
ლებით“ ხსნიან. ამნაირი ლოგიკა, სწორეთ მოგახსენოთ, მამა-
კაცის ჭკუას არ ეკადრება.

ჩვენ აქ არ შევუდგებით იმ მიზეზების გამოკვლევას, რომ-
ლის გამო ქალი დღეს ცუდ მდგომარეობაშია ჩავარდნილი,
ცხოვრებასაა ჩამორჩენილი. არც იმ პირობების დაფასებას გა-
მოუდგებით, რომელშიაც ქალი მთელი საუკუნოებით ცხოვ-
რობდა.

ამ წუთში საჭიროა მხოლოდ ქალის ჩამორჩენის და
განუვითარებლობის აღნიშვნა, როგორც ფაქტის, რაც ნათ-
ლათა ყოფს იმ აზრს, რომ ქალი კარგა და სასურველ ბავ-
შვების აღზრდელათ ვერ გამოდგება.

შობლებიო, აშბოპს გიოტე, აღზრდიდენ შვილებს, რომ
თითონ იყონ აღზრდილიო, და ეს მართლაც არის.

არავითარი ფასი არა იქნას აგრეთვე იმ აზრს, რომ «ქა-
ლის მდიდარი ბუნება» ვითომ ზნეობრივათ ასპეტაკებს ბავშვს.

მომავალი თაობისთვის ქალი ვერ იქნება დღეს სიღამაზის
სიპართლის და მშვენიერების მქადაგებლათ, რადგანაც მისი
წარმოდგენა სილამაზეზე, სიკეთეზე და სიპართლეზე დამყარე-
ბულია ძველ, წარღვნის დროინდელ საფუძველზე. მართლა და
ეს შეხედულება მუდმივ, უცვლელ იდეას ხომ არ წარმოა-
დგენს; ყოველი იდეა-გამოხატულებაა ამა თუ იმ საზოგა-
დოებრივი დამოკიდებულებისა. თვითეულ ებზას, თვითეულ
ხალხს თავის საკუთარი შეხედულება აქვს ზნეობაზე, ხედივ-
ნებაზე და მეცნიერებაზე. ახლანდელ ეპოქაში ჩვენ განვიცდით
სასტიკ ბრძოლას, რომელიც არსებობს ძველსა და ახალი
დროის იდეათა შორის.

ქალის მორალური შეხედულება და რწმენა შემუშავდა
იმ ეპოხაში, როდესაც პატრიარხალური ოჯახის არსებობა ჯერ
კიდევ ეკონომიურ პირობებს ეთანხმებოდა.

რადგანაც ქალის გონებრივ განვითარებას ხელს უშლი-
დენ, ოჯახიდან გარეთ გამოსვლის ნებას არ აძლევდენ და-
საზოგადოებრივ ცხოვრებაში შესაფერ ადგილს არ უთმობდენ,
ის, რასაკვირველია, ჩამორჩა თანამედროვე ცხოვრებას. ახალმა
საზოგადოებრივმა პირობებმა ხალხთა შორის ახალი დამოკი-
დებულება გააჩინეს და, მსთან ერთათ, დაბადეს ახალი შეხე-
დულება ზნეობაზე, რომელიც იმდენათ განიჩნევა ძველი შე-
ხედულებისაგან რამდენათ ახალ წარმოების პირობები ძველი-
სგან. ახალი მორალური შეხედულების შემუშავების პროცესი
ქალთა შორის მხოლოდ ეხლა დაიწყო.

როგორ შეუძლია ქალს აღზარდოს ბავშვი, რომელიც
მხოლოდ ხვალ გახდება მოქალაქეთ და რომელიც, ამიტომ,
მომზადებული უნდა იყოს მომავალი უფლებისა და მოვალეო-
ბისათვის და არა წარსულისათვის?!

კაცობრიობის ნელი და აუჩქარებელი პროგრესი, სხვათა

შორის, იმითიც აიხსნება, რომ მეორე ნახევარი კაცობრიობისა,
საზოგადოებრივ ცხოვრების ვითარებასთან ერთათ, ვერ-
ღებოდა, ცხოვრების უკან მიჩანჩალებდა.

ქალის აზრი და შეხედულება ოჯახს არ გაცილებია.

ახალი საზოგადოებრივი მორალის წინააღმდეგ, ქალი ისევ
ისე ძველ, ეგოისტიურ ოჯახის მორალს აღიარებს. ყველა
იმისი განთქმული სათნოება, თავდავიწყება, თავგანწირულება
და ღრმა-გრძნობიერება,—მისი ოჯახისა და ნათესავებისაგან
შემდგარ ვიწრო წრეში ტრიალებს.

ქალი, რომელიც მზათ აჩის თავის მახლობლებსთვის თავი
გასწირავს, ხშირათ მეტის მეტ კულტივობას და ეგოიზმს იჩენს
საზოგადოებისადმი. ეს ასევე უნდა იყოს!

ქალი, რომელიც აქამდის საზოგადო ინტერესები გარეშე
ცხოვრებდა, რომელიც საზოგადოებრივ ცხოვრებაში არავითარ
მონაწილეობას არ იღებდა, არ იცნობს, და რომ კიდევ იც-
ნობდეს, ვერ შეთვისებია იმ სოციალურ სათნოებას, რომელ-
საც დღეს თანამედროვე საზოგადოება თხოულობს. ქალების
მხოლოდ მცირე ნაწილმა იცის ეხლა რას წარმოადგენს სიტყვა
«სოლიდარობა». სხვა ქალებზე უფრო, დაბალი წოდების ქა-
ლებს ემჩნევათ ახლა თანამედროვე მორალური განვითარება;
იმათ უფრო ახლო წარმოდგენა აქვთ სოლიდარობაზე და
ყველა საზოგადოებრივ სათნოებაზე. უფრო რეაქციონულ და
ჩამორჩენილ ელემენტს წარმოადგენენ წვირთ ბურჟუაზიის
ქალები, რომელთა მორალური შეხედულება ერთ წერტილზე
შეჩერებულია, გაქვავებულია და წინსვლა აღარ ღირსებია.

ქალის მორალი დაძველდა, ყველა მისი საზოგადოებრივი
თვისებანი უარსაყოფი შეიქმნენ. ქალს, ხშირათ, დიდი ზნეო-
ბის პატრონათ მიჩნია თავი, თუ ის არ იპარავს, არ ატყუ-
ებს, კაცს არ კლავს და სხვას სახლ-კარს არა წვავს. ის ძალიან
იშვიათათ ასრულებს რაიმე სერიოზულ საზოგადოებრივ საქმეს
მაშინაც კი, როდესაც ამ საქმიანთვის თავის ინტერესების და-
თმობაც არა სჭირდება.

საზოგადოათ, ქალი ყოველთვის მზათ არის თავის ოჯახის
ინტერესებს საზოგადოებრივი ინტერესები ანაცვალოს; საზო-
გადოებას, მისი აზრით, არავითარი უფლება არა აქვს მისგან
რაიმე მსხვერპლი მოითხოვოს?

ქალის შეხედულება მორალზე ტრიალებს ოჯახში. რაც
უფრო მეტს მუშაობს კაცი ოჯახისთვის და ნაკლებს საზო-
გადოებისთვის, მით უფრო მაღლდება ის ქალის თვალში.

აქედან წარმოდგება ის გულ-გრეობა და, ხშირათ, წი-
ნააღმდეგობაც, რომლითაც დედა-კაცი მამაკაცის საზოგადოე-
ბრივ ცხოვრებაში მონაწილეობის მიღებას ეგებება.

ქალის აზრით ოჯახი და საზოგადოება წარმოადგენს ორ
მოპირდაპირე, მტრულ ძალას და ის კაცი, რომელიც საზო-
გადო ინტერესებს ოჯახისაზე მაღლა აყენებს მას დამნაშავეთ
და სულელათ მიჩნია.

ამნაირი აზრი და აქედან წარმომდგარი საზოგადოებრივ
ინტერესების წინააღმდეგ მტრული განწყობილება არა თუ ეთან-
ხმება მართო მის შეხედულებას, არამედ მთელ სოციალურ წყა-
ბილებას, რომელიც, საზოგადო ინტერესებზე კი არა, კერძო
ინტერესებზეა დამყარებული. ეს აიხსნება მითი, რომ ქალი,
წინააღმდეგ ახალი ეკონომიური პირობებისა, ისევ ისე ოჯახ-
ზეა მიჯაჭვული. იმ უპირატესობას, რომლითაც ქალი ოჯახში
სარგებლობს, მოიპოვებს ის საზოგადოებაშიაც, თუ საზო-
გადოება მისთვისაც სამოქმედო ასპარეზათ გახდება. ახალ
მდგომარეობასთან ერთათ სრულებით შეიცვლება მის უფლე-
ბაზე და მოვალეობაზე წარმოდგენაც. ქალის ცხოვრებაში

საზოგადოება ოჯახის ადგილს დაიკავებს და კერძო ბედნიერება საზოგადო ბედნიერებას ადგილს დაუთმობს. სანამ ქალი უკუ არ ავღებს თავის დახვეწებულ შეხედულებას, სანამ ის არ ამოღლდება გრძნობითა და გონებით და არ შეფარხმდება ცხოვრების ახალ პირობებს, სანამ ის წარმოადგენს რეაქციონულ ელემენტს ოჯახში და საზოგადოებაში, მანამ არ შეგვიძლია ვადილოთ ის, როგორც „საუკეთესო“ ბავშვების აღმზრდელი. ბავშვები უნდა იზრდებოდნენ მომავლისთვის და არა აწმყოსთვის.

ამიტომ აღმზრდელთა აზრი და შეხედულება ახალ ცხოვრებას უნდა ეთანხმებოდეს.

(დასასრული იქნება).

ს ა მ ც ა რ ი დ ა ზ ე ნ ი ლ მ ბ ა .

(წერილი რედაქციის მიმართ).

ეგვიდა მოელოდა, რომ დადგენილება (რეკლამა) კომისიის შესახებ იმ ინციდენტისა, რომელიც მოხდა ჩემს და კორნანდის შორის, გახდებოდა საზოგადო კრებაზე საგნათ ხანგრძლივი ბასისა, მაგრამ საზოგადოება მოტყუებული დარჩა. კომისიის თავმჯდომარის, ექიმის გ. დ. გაბაშვილის სურვილისამებრ წაითხულ იქნა მხედრობა დადგენილება კომისიისა და ბასის ნება კი არავის მიეცა. ეს საქციელი უმაგალითოა. ყოველი კომისიის დადგენილება გამოიწვევს ხელში საზოგადო კრებაში ხანგრძლივი ბასის და ხშირათ უუგებებულ იქმნება ხელში. ეს დადგენილება რომ ყოფილიყო საშუალოდ საშარათისა, მაშინ სხვა იყო, მაგრამ აქ საშუალოდ საშარათის ადგილი არ ქნდა. იმ კრებას, რომელმაც ამოიწერა კომისია, მე არ დავსწრებივარ და კომისიის წევრები ამოიწერეს იქნენ კორნანდის და მის ამხანაგების—სათ. აზნ. სკოლის მასწავლებლების გადგენით და მონაწილეობით. საშუალოდ საშარათისა მისი იქნებოდა, თუ რომ ნახევარი წევრები მე ამომერჩია, ნახევარი კორნანდისა. ამ შემთხვევაში უბრალო კომისია იყო არეული და მისი გადაწყვეტილება საზოგადო კრებას უსათუოთ უნდა გადაესინჯნა. ამის გამო კომისიის გადაწყვეტილება მის კერძო აზრათ უნდა ჩაითვალოს, რომელიც არც დაუმტკიცებია საზოგადო კრებას და არც უარუყვია. მაშასადამე საკითხი ჯერ-ჯერობით გადაწყვეტილი არ არის და მის შესახებ ეგვიდას უფლება აქვს თავისი მსჯელობა იქნა იმ ბეჭდვის საშუალებით. ეს მათ უფრო სჭირდა, რომ გამოძიების დროს მოწმეებს იმედი ჰქონდათ—საზოგადო კრებაზე შეავსებდნენ თავის ჩვენებას საგნის გამოსარკვევათ. ბევრი იმისთანა პირი ილაპარაკებდა კორნანდის შესახებ, რომლებიც კომისიის მიერ სრულიათ არ იყვნენ მოწვეულები. მე თვითონ ორჯერ წარუდგინე წერილობითი მონაწილეობა კომისიას, რომ ამ საქმის გადაწყვეტას ნუ დაჩქარებენ, რადგანაც პრეზიდენტიდან მოველოდი წერილობითი საშუალებას ჩემს ბრძალებს გასამართლებლათ.—კომისიის დადგენილებაზე დიდი გავლენა იქნა იმ გარემოებამ, რომ საზოგადო სკოლის მასწავლებლები ამბობდნენ: „კორნანდის გაშავება ჩვენი გაშავებაც იქნება და ამიტომ ყოველი დანიშნულება ვინმარათ მის გასათუთრებლათ. მართლაც, კორნანდის ამხანაგებმა არავითარ საშუალებას არ დაზოგეს თავის და ვოსტორგოვის მეგობრის გასათუთრებლათ, მაგრამ ეს გათუთრება მასწავლებლების გაშავება, დამარცხება იყო, მათი საშუალოდ სახელის გატეხა იყო. კომისიამ მასწავლებლებსაც გაუსწრო.—ერთი გარეშე მასწავლებელი ამბობდა, მე ვუჩვენე კორნანდის თავისი სახელმძღვანელო არ გამოეცა არც თარგმანით და არც უთარგმნელათ, რადგანაც ქართველებს აქვს შესაბამი სახელმძღვანელო. რაც

შეეხება შეგირდებს, შეგირდები ძალიან ნაკლებათ იყვნენ და ნახევარი კორნანდის წინააღმდეგ დაპარაკობდა თავ-გამოდებით იცავდნენ ბ-ნს კორნანდის ბ-ნი კარიკაშვილი, მიქაბერიძე, ან. ქუთათელაძე, ნათაძე და ვლადიმერ ლორთქიფანიძე—საზოგადო სკოლაში მასწავლებლათ ნამეოფი, შერე „ცნობის ფურც.“ თანამშრომელი. ესენი ამბობდნენ: „კორნანდი უუკიდურესი რადიკალი და პრეკრესისტი; ზოგიერთ საგნებზე კორნანდი ჩვენზე თავისუფლათ დაპარაკობდა, მაგ. ბურების რამზე... იანონის რამზე. ბურებს ძალიან ესარჩებოდა და კაცხვდა ინკლისელებს.“ („ნოვოე ვრემია“ და სუფორინიც ესარჩებოდა ბურებს, შერე?) მასწავლებლები ამბობდნენ: „მაეს და არ ცნებენდათ. ბ-მა ილია ფერაძემ (ეპარქიულ. სამონაწველო რევიის წევრია) წერილობითი საბუთებით დაამტკიცა, რომ კორნანდიმ შეადგინა სახელმძღვანელო ქართული სკოლებისათვის ვოსტორგოვის წინადადებით, მთარველობით და მონაწილეობით.—უფლახე უფრო დაუმოკიდებული წევრი კომისიისა ბ-ნი ყახანაშვილი არა სოკლის შეკრავილ მასალას საკითხის გადასწვევლათ კორნანდის შესახებ; ის არ ეთანხმება კომისიის დანახენ, წევრებს შესახებ ბრძალების საში მუხლისა, ე. ი. „რომ ბ-ნი კორნანდი აარადა ეკანოზ ვოსტორგოვის ხელში, რომ კორნანდის სახელმძღვანელო „ყოველ სდგოა“ ანტიუდატოგიურია და რომ ეს სახელმძღვანელო ანტინაციონალურია ქართველებისათვის; ბ-ნი ყახანაშვილი საჯაროთ აღიარებს, რომ მთავარ კითხვების შეუსწავლელათ ჯერ-ჯერობით ვერ ძალუძს ქუდი დასდოს და სამართალი ბატონ კორნანდის სასარგებლოთ გადასტკნას.

ამ გვარათ ბ-ნი ყახანაშვილს სჭირდათ მიაჩნა ახალი მასალის შეკრება, ამიტომ ყოველი ქართველი, რომელმაც კი რამე ცნობები იცის კორნანდის შესახებ, ვადებულება ბეჭდვის საშუალებით გამოაქვეყნოს და მხედრობათ ამის შემდეგ ქართველ საზოგადოებას ექნება სრული შეძლება უტყუარი მსჯავრი დაუდგინოს.

დ ი მ ი ტ რ ი დ უ მ ბ ა ძ ე .

P. S. ეს წერილი „ცნობის ფურცელმა“ არ დამბეჭდა, თუმცა შემხირდა კი და რამდენიმე დღე წერილი რედაქციაში გაჩერდა. როგორც მკითხველებმა უწიეთ, ეს გახეთი თავგამოდებით იცავდა ცნობილ ვოსტორგოვის „მეგობრის“ კორნანდის და მის მიერ შედგენილ სახელმძღვანელოს, რომელიც არავითარ ჩამოყვარდება ლევიტის მურჯურ-მეთოდით შედგენილ წიგნს ქართული სკოლებით-სათვის. ეს გახეთი ბეჭდვად თავის ფურცლებზე ანკარიშებს (ანკარიშები ხელმწიფრილი იყო ამ ინციდენტით W). სათ.-აზნ. სკოლის კებების შესახებ და განზრახ ამხანაგებდა ფაქტს. ამ გახეთს ერთი კრინტიც არ დაუძრავს იმ ინციდენტის შესახებ, რომელიც მოხდა სკოლის ერთ-ერთ საზოგადო კრებაზე და რომელმაც აადგა იქ დამსწრე საზოგადოება. მე მოკახსენებთ თუ, სათ.-აზნ. სკოლის მასწავლებლების ზნე ჩვეულებაზე, მათ უბრძალ საქციელზე, ველურ და მოკრივე შედეგებზე.

დ. დ.

რედ.-გამომც. ი. პ. როსტომაშვილი.